

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

FAKULTA PRÍRODNÝCH VIED

**VÝVOJ INFLÁCIE V PODMIENKACH SR V ROKOCH
1989- 2009 A JEJ VPLYV NA ŽIVOTNÚ ÚROVEŇ
OBYVATELSTVA**

2011

Kristína Zovčinová

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

FAKULTA PRÍRODNÝCH VIED

**VÝVOJ INFLÁCIE V PODMIENKACH SR V ROKOCH
1989- 2009 A JEJ VPLYV NA ŽIVOTNÚ ÚROVEŇ
OBYVATELSTVA**

Bakalárska práca

Študijný program: Matematické a informačné metódy v ekonómii

Školiteľ: Ing. Ivan Holúbek, PhD

Školiace pracovisko: Ústav manažmentu a informačných technológií

Nitra 2011

Kristína Zovčinová

Čestné prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som bakalársku prácu napísala a vypracovala samostatne a že som viedla všetku použitú literatúru.

Kristína Zovčinová

Abstrakt

ZOVČINOVÁ, Kristína: Vývoj inflácie v podmienkach SR v rokoch 1989- 2009 a jej vplyv na životnú úroveň obyvateľstva [bakalárska práca]. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Fakulta prírodných vied. Školiteľ: Ing. Ivan Holúbek, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár matematiky. Nitra: FPV, 2011.

Bakalárska práca je zameraná na problematiku inflácie. Práca je rozdelená na dve kapitoly. V prvej kapitole sa venujem inflácii ako takej, jej podstate, spôsobom merania a rozdeleniu inflácie z rôznych hľadísk. Popisujem rôzne druhy inflácie z hľadiska vzniku a taktiež sa venujem aj dôsledkom, ktoré inflácia, ako makroekonomický jav, spôsobuje. V druhej kapitole sa venujem vývoju inflácie na Slovensku od roku 1989 po rok 2009. Práca obsahuje niekoľko grafov a tabuliek zobrazujúcich vývoj inflácie v jednotlivých rokoch.

Kľúčové slová: Inflácia, Index spotrebiteľských cien, Cenová hladina, Agregátny dopyt, Phillipsova krivka

Abstract:

ZOVČINOVÁ, Kristína: Development of inflation in Slovakia between years 1989-2009 and it's influence on he living standards of inhabitants [Bachelor Thesis]. Constantine Of Philosopher University in Nitra. Faculty of Natural Sciences. Supervisor: Ing. Ivan Holúbek, PhD. The degree of qualicicgton: Bachelor of Mathematics. Nitra: FNS, 2011.

Bachelor thesis is directed to the problems of inflation. The work is divided two chapters and a final conclusion. In the firs chapter I am devoting to the essecne, methodds of measurement and division of the inflation by various theories. I am describing various kinds of onflation from the standpoint of their origin and to the consequense the inflation causes as a macroeconomic phenomen. In the second chapter I am devoting to the development of the inflation in Slovakia from 1989nto 2009 years. The thesis contains several graphs and diagrams which describe the development of the inflation during the single years.

Keywords: Inflation, Consumer Price Index, Price Level Agreggate Demand, Phillips Curve

Obsah

Úvod.....	6
1. Inflácia a jej podstata	8
1.2 Cenové indexy	8
1.2.1 Index spotrebiteľských cien – CPI	9
1.2.3 Deflátor HDP	10
1.3 Druhy inflácie	10
1.3.4 Inflácia z hľadiska očakávania ekonomických subjektov.....	17
1.3.5 Inflácia z hľadisko spotrebného koša	18
1.4 Cielenie inflácie	21
1.5 Inflačné ciele	21
1.6 Inflácia a model IS- LM	22
1.6.1 Cenová inflácia	22
1.6.2 Peňažná inflácia.....	24
1.7 Inflácia a nezamestnanosť	24
1.7.1 Pôvodná Phillipsova krivka.....	25
1.8 Teórie inflácie.....	26
1.8.1 J. M. Keynes a jeho chápanie inflácie.....	27
1.8.2 Monetaristické chápanie inflácia	27
1.9 Inflácia a jej dôsledky	28
2. Vývoj inflácie na Slovensku	29
2.1 Vývoj inflácie v rokoch 1990- 1992	30
2.2 Inflácia v rokoch 1993- 1997	30
2.3 Inflácia 1998-2002.....	35
2.4 Vývoj inflácie v rokoch 2003-2007	39
2.4 Inflácia v rokoch 2008-2009	44
Zoznam použitej literatúry	48

Úvod

Na úvod by som sa chcela poďakovať školiteľovi Ing. Ivanovi Holúbekovi, PhD za pomoc a cenné rady pri písaní mojej bakalárskej práce.

Inflácia, ako makroekonomický jav pochádza z latinského slova inflare, čo môžeme voľne preložiť, ako nafukovať, zväčšovať objem.

Napriek tomu, že z historického hľadiska pozorujeme infláciu celé desaťročia, ako ekonomický jav sa tento pojem zaviedol len nedávno.

Inflácia má významné miesto v ekonomickej teórii a je v centre pozornosti ekonómov, ale aj jednotlivých trhových subjektov. Infláciu ako makroekonomický problém sa ekonómovia snažili vysvetliť už od jej vzniku. Stala sa problémom, ktorý skúmajú mnohí teoretici dlhý čas, čím sa podčiarkuje jej závažnosť, nakoľko znamená dôsledky pre jednotlivé trhové subjekty, ako aj pre ekonomiku ako celok. Pre vyjadrenie závažnosti inflácie uvádzam vyjadrenia dvoch známych ekonómov:

J. M. Keynes¹: *„Nenájdem rafinovanejší ani spoľahlivejší prostriedok na rozvrátenie existujúcich základov spoločnosti, než je znehodnotenie meny.“*

M. Friedman²: *„Akýkoľvek je jej bezprostredný zdroj, inflácia je chorobou, nebezpečnou a niekedy osudnou chorobou, chorobou, ktorá ak nie je zastavená čas ,môže spoločnosť zničiť.“*

Inflácia sa vo všeobecnosti dotýka všetkých spoločenských vrstiev obyvateľstva, ekonomických subjektov a aj ekonomiky ako celku. V prípade zvyšujúcej sa inflácie musia ekonomické subjekty prijímať opatrenia, aby eliminovali negatívny vplyv inflácie. Tieto opatrenia však prinášajú aj ďalšie dodatočné náklady.

Udržať infláciu na určitej hranici je dôležitým kritériom vo väčšine vyspelých ekonomík.

Cieľom mojej bakalárskej práce je ozrejmiť pojem inflácie z teoretického hľadiska. Analyzujem vývoj inflácie na Slovensku v rokoch 1989- 2009 a jej vplyv na rast cien tovarov a služieb.

¹ Keynes, J. M.: The Economic Consequences of the Peace. New York : Brace & Howe, 1920, s. 236

² Friedman, M.: Za vším hledej peníze. Praha : Grada Publishing, 1997, s. 187

1. Inflácia a jej podstata

Vo väčšine prípadov sa inflácia, ktorá je vo vyspelých ekonomikách jedným z najväčších makroekonomických problémov, chápe ako negatívny jav, keďže dochádza k znehodnoteniu peňazí v dôsledku znižovania kúpnej sily peňazí.

Ceny sa v trhovej ekonomike neustále menia, preto nie je ľahké dosiahnuť cenovú stabilitu. Niektoré ceny stúpajú iné zas ostávajú stabilné alebo dochádza k ich poklesu. Každá inflácia je vo všeobecnosti nerovnorodá. Ceny sa vyvíjajú rozdielnym spôsobom, tak vo veľkoobchode, ako aj maloobchode alebo poľnohospodárstve. Hovoríme aj o citlivosti cien, ktorá znamená reakciu na zmenu cien rôznych tovarov. Najcitlivejšie vo všeobecnosti reagujú ceny potravinových tovarov.

Ceny na trhu reagujú rôzne a v priebehu sledovaného obdobia sa menia. Nie každé jednorazové zvýšenie cien musí znamenať infláciu, aj keď je to v praxi často takto vysvetľované. Inflácia je jav dlhodobý a dynamický, ktorý sa zo začiatku vysvetľoval ako problém množstva peňazí. Takýto prístup prezentoval J. M. Millsa, ktorý to vysvetľoval tvrdením, že v obehu je príliš veľa peňazí a príliš málo tovarov. V tomto období sa inflácia, rovnako ako vojna považovala za nepriaznivú historickú udalosť. Tieto názory prevládali až do obdobia druhej svetovej vojny, keď J. M. Keynes hľadal vysvetlenie príčin v nerovnováhe medzi agregátnym dopytom a ponukou. Dnes sa medzi príčiny vzniku inflácie zaraďujú tak monetárne ako aj reálne príčiny. Názory na infláciu sú rôzne, preto sa na jej definovanie používa tzv. rast cien. Ale v súčasnom svete, pre ktorý je typická rýchla zmena, musí sa toto chápať len v relatívnom zmysle.³

1.2 Cenové indexy

Meranie inflácie je zložitý proces. Záleží najmä na tom, aký index na meranie použijeme. Na presnosť indexov vplýva aj doba sledovaného obdobia. Vo všeobecnosti je známe, že čím je sledované obdobie dlhšie, tým bude vyššia nepresnosť indexov. Indexy sú pomerné čísla, ktorými porovnávame rôzne ukazovatele v čase a priestore. Je to štatistický nástroj na meranie rozdielov medzi agregátnymi údajmi.

³ Táncošová, J. :Makroekonómia 4- Inflácia. Bratislava: Iura Edition, 2005, s. 13

Pri zostavovaní indexov pracujeme najmä s cenami (p) a množstvami (q). Indexové čísla nám ukazujú v sumarizovanej forme, čo sa deje s cenami, produkciou a inými ekonomickými premennými⁴.

Na meranie inflácie sa najčastejšie používajú cenové indexy. Cenový index je vážený priemer individuálnych cien vybraného koša reprezentatívnych výrobkov a služieb v dvoch porovnávacích obdobiach.

K najznámejším cenovým indexom patria:

- index spotrebiteľských cien (z angl. CPI – Consumer Price Index)
- index cien výrobcov (z nagl. PPI – Producer Price Index)
- deflátor HDP

Medzi často sledované indexy patrí aj index životných nákladov, ktorý je založený na tzv. spotrebnom koši, ktorý tvoria tovary a služby.

1.2.1 Index spotrebiteľských cien – CPI

CPI- Consumer Price Index je jedným z najdôležitejších a najrozšírenejších cenových indexov. Je to v podstate cenový index , ktorý vyčísluje zmenu cenovej úrovne tovarov a služieb. Najčastejšie sa používa na vyjadrenie zmeny cenovej hladiny a jej vplyv na domácnosti a ich životné náklady. Index spotrebiteľských cien by mal zahŕňať typické výdavky domácností.

Dôležitým faktorom je výber reprezentatívneho koša zahŕňajúceho výrobky a služby, ktorý sa ocení trhovými cenami. Tie sú platné pre východiskový rok t_1 , ale aj cenami platnými pre rok t_2 .

Index spotrebiteľských cien vypočítame ako:

$$CPI = \frac{Q_1 * P_2}{Q_1 * P_1}$$

1.2.2 Index cien výrobcov

⁴ Kovačka. I.: Makroekonomika. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1992, s. 115

PPI- Producer Price Index sa používa na najstaršie štatistické merania. Meria hladinu veľkoobchodných, resp. výrobných cien. Je to podrobný index, ktorý zahŕňa množstvo rôznych cien tovarov. Má široké uplatnenie najmä v hospodárskej sfére.

1.2.3 Deflátor HDP

Tento index považujeme za súhrnný, pretože porovnáva nominálny a reálny produkt. Agregátne veličiny, teda reálny a nominálny produkt vypočítame priamo a zmena ceny sa vypočíta z nich nepriamo. Nominálny produkt určíme ako množstvo finálnej produkcie Q_1 ocenené cenami daného roku P_1 , reálny produkt určíme ako tú istú produkciu Q_1 ocenenú cenami východiskového roku P_0 .

Cenový deflátor HDP vypočítame:

$$\text{Deflátor HDP} = \frac{Q_1 * P_1}{Q_1 * P_0} * 100\%$$

Na rozdiel od indexu CPI deflátor HDP odráža vývoj cenovej hladiny podrobnejšie, pretože na rozdiel od indexu spotrebiteľských cien zahŕňa zmeny cien všetkých tovarov a služieb a tak predstavuje súhrnný cenový index.

Získať údaje o vývoji HDP je zložitejšie a pomalšie, ako zhromaždiť údaje o cenách, preto sa index CPI využíva častejšie. Okrem toho má CPI aj vyššiu kvalitu, než majú iné druhy indexov a tak isto je aj jeho výhodou, že sa zisťuje pravidelne.⁵

1.3 Druhy inflácie

Na základe rôznych príčin, ktoré môžu byť všeobecného i špecifického charakteru, na rozdeľujeme infláciu z rôznych hľadísk:

- z kvantitatívneho hľadiska na:
 - miernu
 - cválajúcu
 - hyperinfláciu
- hľadiska zjavnosti:
 - otvorenú

⁵ Táncošová, J.: Makroekonómia 4- Inflácia. Bratislava: Iura Edition, 2002, s. 13- 19

- skrytú
- blokovanú
- z hľadiska príčin vzniku:
 - dopytovú
 - nákladovú
- z hľadiska očakávania
 - anticipovanú
 - neanticipovanú
 - inertnú
- z hľadiska obsahu spotrebného koša
 - celkovú
 - čistú
 - jadrovú

1.3.1 Inflácia z kvantitatívneho hľadiska

Kvantitatívne hľadisko je jedným z kritérií, ktoré pomáha určiť akou rýchlosťou rastie cenová hladina. Z tohto pohľadu rozlišujeme infláciu:

- miernu, ktorá je charakterizovaná ako jednociferné ročné tempo rastu cenovej hladiny (1% - 9%). Často sa označuje aj ako plazivá. Charakteristickou črtou pre tento druh inflácie je, že tempo rastu cenovej hladiny neprekračuje tempo rastu výkonnosti ekonomiky.
Rastie nominálny aj reálny produkt. Mierna inflácia je v rámci ekonomického systému akceptovateľná.
- cválajúcu infláciu, ktorú charakterizuje dvojciferné až trojciferné ročné tempo rastu cenovej hladiny. Ceny rastú oproti výkonnosti ekonomiky rýchlejšie a spôsobuje to nemalé problémy týkajúce sa peňažného obehu. Dôsledkom toho je klesajúca kúpna sila peňazí. Svoju hodnotu strácajú peniaze veľmi rýchlo a tým ovplyvňujú aj správanie ekonomických subjektov.
- hyperinflácia sa považuje za extrémny prípad. Označuje sa tým rast cenovej hladiny vyšší ako 50% mesačne. Typické pre tento druh inflácie je trojciferné a viacciferné ročné tempo rastu cenovej hladiny. Znamená úplný rozpad peňažného

systemu aj hospodárskych väzieb. Peniaze strácajú svoju hodnotu a tým prestávajú plniť svoju funkciu.⁶

Najväčšia hyperinflácia bola zaznamenaná v Maďarsku v rokoch 1945 až 1946. V priebehu jedného roka predstavovala priemerná miera inflácie 19 800% mesačne. Vysoké hodnoty dosiahla Maďarská inflácia v júli 1946, keď mesačná inflácia bola 41 900 miliónov % a ceny sa v krajine každý deň viac ako stonásobili.⁷

1.3.2 Inflácia z hľadiska zjavnosti

Z hľadiska zjavnosti rozlišujeme

- Ak sa ekonomická nerovnováha spája s rastom cenovej hladiny, hovoríme o otvorenej inflácii. Viditeľný rast cien ovplyvňuje správanie jednotlivých ekonomických subjektov.

V ekonomike v súčasnosti neexistuje absolútna pružnosť cien. Ceny sú zväčša fixne dané. Regulácia cien má za následok, že ceny prestávajú byť rovnovážnymi cenami. Vznikajú v určitých bariérach, ktoré neurčuje trh. V ekonomike tým vzniká nerovnováha na trhu, ktorá sa týka jednotlivých statkov a služieb a aj agregátneho trhu.

Cenové relácie i celková cenová hladina nie sú výsledkom fungovania trhového mechanizmu. Sú ovplyvňované reguláciou cien. Keďže ceny sú fixné a nerastú úmerne so zmenami na trhu nenastáva otvorená, ale blokována inflácia.

- ak sa pri vysokej inflácii prijmu opatrenia na jej potlačenie a zastaví sa aj rast cenovej hladiny, vzniká blokována inflácia. Neodstránené príčiny, ktoré majú za následok vznik inflácie, môžu prerásť do otvorenej inflácie. Pri rastúcej inflácii je dôležité, aby sa charakterizovali príčiny, ktoré mali za následok vznik samotnej inflácie a potom sa môžu prijať opatrenia na zníženie inflácie. Vo vzťahu k spotrebiteľovi je pri blokovanej inflácii je jediným efektom zníženie blahobytu. Vznikajú vynútené úspory, neuspokojený blahobyt a podobne. Vo vzťahu k výrobcovi ide o zložitejší problém. Ak sa naruší rovnováha na trhu medziproduktov, naruší sa tým aj schopnosť vyrábať a je ohrozený celkový výrobný kolobeh.

⁶ LISÝ, J. a kol.: *Ekonomia v novej ekonomike*. Iura Edition, 2005, s 450- 451

⁷ POLOUČEK, S. a kol.: *Peniaze, banky, finančné trhy*. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 52

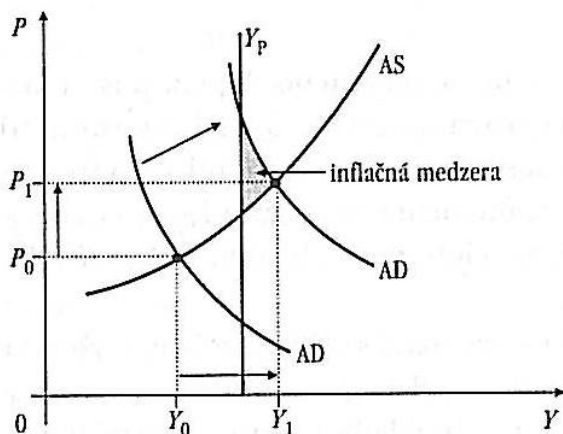
- o skrytej inflácii hovoríme vtedy, ak sa ceny menia, ale zároveň sa to neprejavuje na zmene cenových indexov. Vyplýva to najmä z toho, že cenové indexy v skutočnosti nie sú schopné zachytiť všetky cenové pohyby, a tak isto sa do spotrebného koša nemusia vybrať najvhodnejšie tovary a služby. Skrytá inflácia môže nastať aj v prípade regulovaných cien tak, ako to bolo v prípade centrálne plánovaných ekonomík. Ceny sa nemenia a tým sa nemenia ani cenové indexy. Príznakom tejto inflácie je nedostatok rôznych komodít a vytváranie čiernych trhov. Dôsledky skrytej inflácie sú rovnaké ako pri otvorenej inflácii, ale hlavným dôsledkom je strata efektívnosti ekonomiky. Skrytá inflácia pôsobí na spotrebiteľa priamo, znižuje reálny dôchodok a nepriamo tým, že zvyšuje dôchodky výrobcov.

1.3.3 Inflácia z hľadiska príčin vzniku

Inflácia je úzko spätá s rastom cenovej hladiny. Inflačný impulz môže prichádzať zo strany dopytu, ale aj zo strany ponuky. Podľa toho rozlišujeme infláciu dopytovú a nákladovú.

Dôležitým faktorom pre pochopenie dopytovej inflácie je najmä pojem inflačná medzera. Je to rozdiel medzi skutočným a potenciálnym HDP. Ide o krátkodobý stav. Po určitej dobe sa nastáva návrat na úroveň potenciálneho produktu.

Na obrázku vidieť, že vysoký agregátny dopyt vedie k zvyšovaniu skutočného produktu nad potenciálny. Inflačná medzera je vzdialenosť medzi potenciálnym a skutočným produktom.

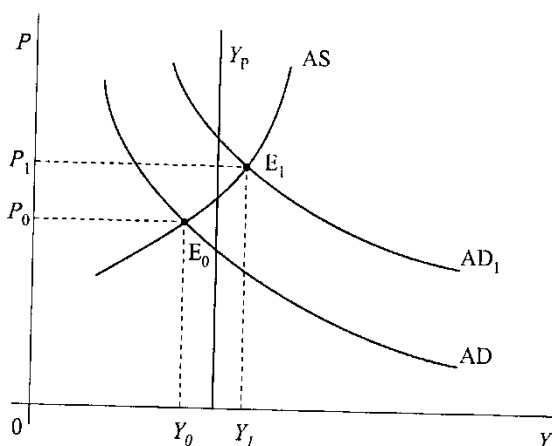

Obr. 1 Inflačná medzera vyjadrená AD a AS

1.3.3.1 Dopytová inflácia

Dopytová inflácia je spôsobená hlavne agregátnym dopytom. Existencia inflačnej medzery spôsobuje fakt, že štát, obyvateľstvo i firmy chcú spotrebovať väčšie množstvo produktu aj napriek tomu, že ekonomika ho nie je schopná produkovať v takom množstve. Východiskom z tejto situácie môže byť rast cenovej hladiny, ktorá eliminuje kúpnu silu všetkých subjektov trhu.

Dôsledkom je, že agregátny dopyt rastie rýchlejšie, než sú výrobné možnosti ekonomiky. Zároveň prudko rastie cenová hladina. Proces obnovujúci rovnováhu vytvára predstavu, akoby agregátny dopyt ťahal ceny agregátnej ponuky. Takúto infláciu preto nazývame dopytom ťahaná inflácia.

Obr. 1 Inflácia ťahaná dopytom

Na obrázku vidieť zvýšenie agregátneho dopytu posunom krivky AD do krivky AD_1 smerom doprava. Bod makroekonomickej rovnováhy sa posunul z bodu E_0 do bodu E_1 , posun vzniká v dôsledku inflácie, teda posunu cenovej ponuky z bodu P_0 do bodu P_1 . Reálny HDP sa posúva z Y_0 do Y_1 a tým sa nad úroveň potenciálneho produktu. Mení sa cenová hladina z P_0 do P_1 . Je to dopytom ťahaná inflácia.

Tento druh inflácie predpokladá rast agregátneho dopytu nad úroveň potenciálneho produktu. Rozdielom medzi reálnym a potenciálnym vzniká inflačná medzera. Dôsledkom toho rastú mzdy a ceny na trhu a vzniká inflácia. Tento proces nastane vždy pokiaľ nie je rast agregátneho dopytu sprevádzaný rastom potenciálneho produktu.

Agregátny dopyt tvorí súčet výdavkov na spotrebu, výdavky na investície, vládne výdavky a čistý export. Každá jedna z týchto zložiek môže byť príčinou vzniku inflačných tlakov. Významnou zložkou vo výdavkoch sú mzdy. V prípade, že nominálne mzdy rastú rýchlejšie ako rastie ekonomika, pôsobia mzdy inflačne. Investičné výdavky patria v ekonomike medzi najmenej stabilné. Závisia od mnohých faktorov, ako napríklad úroky, dane, dotácie. Štát môže pomocou výdavkom stimulovať tlaky vyvolávajúce infláciu. Tempo rastu výdavkov môže najviac ovplyvniť hospodárska politika.

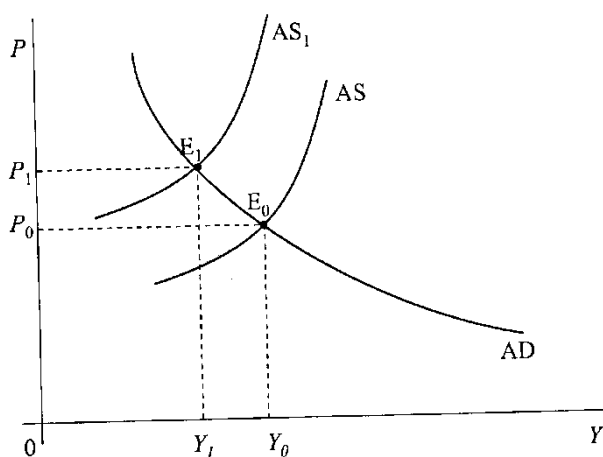
Príčinou dopytovej inflácie je rast agregátneho dopytu. Dôvodom rastu agregátneho dopytu môže byť umelo udržiavaná miera nezamestnanosti pod jej skutočnou mierou, ale ja výrazné vládne rozpočtové deficity. Dopytovú infláciu tak isto môže spôsobiť aj nadmerná expanzívna fiškálna alebo monetárna politika. V týchto prípadoch sa inflácia spája najmä s rýchlym rastom peňazí, čiže v tomto zmysle môžeme dopytovú infláciu označiť ako peňažný jav.⁸

1.3.3.2 Nákladová inflácia

Nákladová inflácia môže byť vyvolaná aj v prípade, keď skutočný produkt nedosahuje úroveň potenciálneho produktu. Spôsobuje to najmä zvýšenie nákladov a vyplýva zo zmien na strane ponuky. Tento druh inflácie spôsobuje zvyšovanie cien vstupov, ako napríklad surovín, miezd atď. Ide o nákladmi zvýšenú infláciu, ktorá vzniká pri situácii, keď nadmerný agregátny dopyt, ktorý je spojený s inflačnou medzerou, neexistuje. Spôsobuje ju nadmerný rast výrobných nákladov.

⁸ TÁNCOŠOVÁ, J.: Makroekonómia 4- Inflácia. Bratislava. Iura Edition, 2005, s. 33-36

Tento typ inflácie, ktorý sa objavil v tridsiatych rokoch minulého storočia, sa stal bežným po druhej svetovej vojne. V tomto čase sa nákladová inflácia spájala najmä s rastom miezd, preto sa často označuje ako mzdová inflácia. V sedemdesiatych rokoch sa k tomu pridali aj ďalšie faktory. Zvýšenie cien ropy a iných surovín sú príkladom nákladmi tlačenej inflácie.

Obr. 2 Inflácia ťahaná dopytom

Inflácia tlačaná nákladmi vzniká na strane agregátnej ponuky v prípade, keď neexistuje prebytok agregátneho dopytu.⁹

Obrázok nám znázorňuje zníženie agregátnej ponuky a jej posun vľavo z krivky AS do krivky AS₁. Táto situácia vytvára podmienky na zvýšenie cenovej hladiny. Pokles AS spôsobuje zvýšenie mzdových nákladov, alebo cien energie a pod. posunom krivky AS do krivky AS₁ sa mení makroekonomická rovnováha z bodu E₀ do bodu E₁. Znižuje sa skutočný produkt z Y₀ na Y₁. Cenová hladina sa zvyšuje z P₀ na P₁.

Príčinou vzniku nákladovej inflácie je aj nedokonalá konkurencia. Oligopol na trhu znamená, že firmy majú na trhové ceny výrazný vplyv. Ak niektorá firma zvýši ceny svojich výrobkov, ktorá sú zároveň medziproduktom inej firmy, nastáva zvýšenie výrobných nákladov ostatných výrobcov, čo môže viesť k ponukovej inflácii.

Inflácia tlačaná nákladmi je tiež typom inflácie, ktorej vznik spočíva na strane agregátnej ponuky. Hlavnou príčinou vzniku je rast nákladov firiem, ktorý môže byť spôsobený faktom, že nominálne mzdy rastú rýchlejšie ako je rast produktivity práce. Ďalšou príčinou je rast cien energie a surovín. V otvorenej ekonomike situáciu môže skomplikovať aj devalvácia meny.¹⁰

⁹ LISÝ, J. a kol.: *Ekonomia v novej ekonomike*. Iura Edition, 2005, s. 453-454

¹⁰ TÁNCOŠOVÁ, J.: *Makroekonómia 4- Inflácia*. Bratislava. Iura Edition, 2005, s. 36- 39

1.3.4 Inflácia z hľadiska očakávania ekonomických subjektov

Inflácia má tendenciu určitú dobu udržiavať nezmenené tempo rastu aj napriek doznievajúcim inflačným tlakom a nezačínajúcim novým. Zotrvačnosť inflácie je spojená s inflačnými očakávaniami. V prípade, že si ekonomické subjekty v priebehu určitej doby zvykli na pretrvávajúcu mieru inflácie, tak si ekonomické postavenie bránia tým, že ich produkty obsahujú už zabudovanú mieru inflácie. Tempo zvyšovania cien produktov je priamo úmerné existujúcej miere inflácie. Takéto opatrenia zavádzajú aj odbory pri podpisovaní kolektívnych zmlúv. Takúto infláciu nazývame očakávaná- anticipovaná.

Očakávanú infláciu môžeme odhadnúť buď:

- na základe informácií o správaní sa inflácie v minulosti
- na základe odhadu správania inflácie založenej na modeli, ktorý pomenúva vzájomný vzťah medzi infláciou a ostatnými zložkami v modeli

Súčasťou teórií o inflácii sa často používajú adaptívne očakávania. Podstatou tejto metódy je v tom, ak sa skutočná hodnota inflácie odchyľuje pod očakávaných hodnôt, ľudia tieto hodnoty inflácie priblížia k skutočnej hodnote inflácie z minulého vývoja. Očakávaná inflácia sa v určitom období rovná skutočnej miere inflácie v minulom období. Vplyv inflačných očakávaní môže vyvolať oneskorenie v rámci protiinflačnej politiky.

Hospodársku politiku reagujúcu na inflačný efekt rozdeľujeme na:

- neutrálnu politiku, ktorá ma za následok rast miery inflácie i pokles produkcie
- prispôsobovaciu politiku, ktorej následkom je rast miery inflácie ako inflačného efektu a nezmenená veľkosť produkcie
- reštriktívnu politiku, ktorá úplne potláča inflačný efekt a jej nákladom je výrazný krátkodobý pokles produkcie a zamestnanosti

Aplikáciou neutrálnej a prispôsobovacej politiky sa zvyšuje miera inflácie. Dôležitým aspektom pri aplikácii týchto politík je doba trvania.

Neočakávaná inflácia prináša zo sebou horšie dopady na ekonomiky a zároveň s tým spojené vyššie náklady, pretože zmeny v inflácií sú neočakávané a uskutočňujú sa v skokoch. V dnešnej dobe ja však ojedinelá.¹¹

¹¹ TÁNCOŠOVÁ, J.: Makoroekonómia 4- Inflácia. Bratislava. Iura Edition,2005, s. 40

1.3.5 Inflácia z hľadisko spotrebného koša

Na analyzovanie inflácie je vhodné ju rozdeliť na skupiny položiek spotrebného koša, ktoré sa podieľajú na celkovej miere inflácie. Aby NBS zvýšila transparentnosť menovej politiky, pristúpila spolu so ŠÚ SR od 1. januára 2000 k novému spôsobu zverejňovania inflácie, tzv. jadrovej inflácie. Od roku 1997 sleduje NBS cenový vývoj v obchodovateľnom a neobchodovateľnom sektore. ŠÚ SR na tento účel rozdelil tovary na obchodovateľné so zahraničím a služby, ktoré sú neobchodovateľné.

Obchodovateľné tovary sú tie, s ktorými sa dá obchodovať so zahraničím. Nezahŕňajú sa tam tovary, ktorých ceny sú regulované. Členia sa na:

- potraviny bez alkoholických nápojov
- ostatné obchodovateľné tovary

Neobchodovateľné položky sú všetky trhové služby a tak isto aj služby a komodity s regulovanými cenami štátom. Členia sa na :

- regulované ceny
- trhové služby

Čistá inflácia je definovaná ako príspevok sektora obchodovateľných tovarov bez potravín a sektora trhových služieb k celkovej inflácii.

Čistá inflácia = ostatné obchodovateľné tovary + trhové služby

Táto inflácia sa zvyčajne označuje aj ako inflácia zabudovaná do trhu. Jej vývoj je ovplyvnený zmenami v ponuke a dopyte.

V súčasnosti tvorí čistá inflácia v SR asi 55% tovarov a služieb spotrebného koša. Zahŕňa cenový rast alebo pokles ovplyvnený zmenami:

- výmenného kurzu
- administratívnych opatreniach v rámci zahraničného obchodu
- spotrebných daní a DPH
- v regulácii cien
- kúpnej sily obyvateľstva, sklonu k spotrebe
- produkčných cien

Súčasťou čistej inflácie sú hlavne administratívne opatrenia riešiacie makroekonomickú nerovnováhu.¹²

¹² TÁNCOŠOVÁ, J.: Makroekonómia 4- Inflácia. Bratislava. Iura Edition, 2005, s.20- 23

Jadrová inflácia kvantifikuje rast cenovej hladiny na neúplnom spotrebnom koši, z ktorého sú vylúčené položky s regulovanými cenami a položky s cenami ovplyvňovanými inými administratívnymi opatreniami. Položky, u ktorých dôjde k cenovým zmenám z dôvodu daňových úprav (napr. zmien DPH, spotrebných daní, dotácií), zostávajú súčasťou spotrebného koša, ale vplyv daňových úprav sa eliminuje. Jadrová inflácia sa kvantifikuje dvoma spôsobmi:

- ako príspevok upraveného koša (v percentuálnych bodoch) k celkovej miere inflácie, očistený od zmien daňového zaťaženia príslušných položiek spotrebného koša
- ako prírastok cien upraveného spotrebného koša (v percentách), očistený od zmien daňového zaťaženia príslušných položiek spotrebného koša.

Celkovú infláciu rozdeľujeme na jadrovú infláciu (vplyv položiek s trhovými cenami), vplyv položiek s regulovanými cenami a vplyv nepriamych daní (eliminácia daňových úprav). Príspevok jadrovej inflácie vyjadruje, o koľko percent by sa v príslušnom období zmenila cenová hladina, keby nedošlo k zmene cien vplyvom administratívnych zásahov. Ak by nedošlo k žiadnym administratívnym zmenám cien, tak by bol príspevok jadrovej inflácie zhodný s celkovou infláciou. Príspevok jadrovej inflácie (v percentuálnych bodoch) k celkovej inflácii ďalej rozkladáme na príspevok čistej inflácie a príspevok cien potravín. Dôvodom na oddelenie podielu potravín z čistej inflácie bol fakt, že ceny potravín v minulosti podliehali značnej sezónnosti ako aj netrhovým opatreniam vlády (napr. zmeny garantovaných cien pre prvovýrobcov, dotácií, dovozných ciel, kvót).

Položky, ktoré upravuje spotrebný koš na výpočet jadrovej a čistej inflácie:

1. Položky vylúčené z výpočtu čistej a jadrovej inflácie

➤ položky s maximálnymi cenami stanovené:

- Úradom pre reguláciu železničnej dopravy SR
 - osobná železničná doprava
- Úradom pre reguláciu sieťových odvetví
 - vodné a stočné
 - elektrina
 - zemný plyn pre domácnosti
 - tepelná energia pre domácnosti
- Poštovým úradom SR
 - poštové služby

- Telekomunikačným úradom SR
 - telefónne a telegrafické služby
- Regionálnou a miestnou správou
 - Osobná autobusová doprava
 - Mestská hromadná doprava
 - Služby spojené s bývaním
 - Služby sociálnej starostlivosti
- Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja SR
 - Čisté nájomné v nájomných bytoch
- Ministerstvom zdravotníctva
 - Vybrané položky liekov a výkonov v zdravotníctve
- Ministerstvom školstva SR
 - Školské a predškolské stravovanie

2. Poplatky:

- Koncesionárske poplatky za rozhlas a televíziu
 - Poplatky za školské a predškolské vzdelanie
 - Poplatky za overenie podpisu na listinách, vydanie pasu a iné
 - Poplatky za právne úkony
 - Poplatku za psa
- Položky, pri ktorých sú eliminované cenové dopady vyplývajúce z titulu daňových úprav, ktoré však nie sú vylúčené so spotrebného koša
- DPH
 - Spotrebné dane¹³

Cieľom zavedenia jadrovej inflácie je vykazovanie konkrétneho rastu cenovej hladiny bez jednorazových a netrhových opatrení, ktoré sa nedajú ovplyvniť politikou NBS. Jadrová inflácia by tak mala byť objektívnym meradlom cenovej hladiny. Na rozdiel od čistej zahŕňa aj ceny potravín- bez alkoholických nápojov, a predstavuje 82% spotrebného koša. Zvyšok spotrebného koša tvoria regulované ceny a netvorí ju trh. Jadrová inflácia závisí od zvyšovania regulovaných cien a na celkovej inflácii sa podieľa asi polovicou.

¹³ http://www.statistics.sk/pls/elisw/objekt.sendName?name=m_jadrinf

1.4 Cielenie inflácie

Niektoré centrálné banky začali cielenie inflácie uplatňovať od 90. tých rokov 20. toho storočia.

Na Slovensku začali túto stratégiu uplatňovať centrálné banky v roku 2005. Niektoré prvky podobné cieleniu inflácie využíva ja ECB.

Pri cielení je ako hlavný stanovený inflačný cieľ menovej politiky, v ktorej sa už ďalej nevyužívajú sprostredkujúce kritériá v podobe peňažných alebo úverových agregátov, menového kurzu či úrokovej sadzby.

Stratégiu cielenia však nemožno považovať za fungujúcu bez akéhokoľvek sprostredkujúceho cieľa. Jeho funkciu plní inflačná prognóza

1.5 Inflačné ciele

Inflačné ciele sú vo väčšine krajín špecifikované v podobe cieleného rozpätia, ktoré odráža nielen vzťahy medzi nástrojmi menovej politiky a inflačnými výsledkami, ale centrálnej banke poskytuje aj flexibilitu v krátkom období. NBS využívala pri stanovení inflačných cieľov v rámci menového programu do roku 2008, HICP. Inflačné ciele boli stanovené tak, aby plnili maastrichtské kritériá pre infláciu.

Režim cielenia je v praxi dosť pružný, čo umožňuje stanoviť si inflačné ciele, či už strednodobé alebo krátkodobé. Plnenie strednodobých sa sleduje dlhšie. Ak skutočná miera inflácie krátkodobo prekročí strednodobý inflačný cieľ, nepovažuje sa to za neplnenie. Krátkodobé inflačné ciele môžu byť stanovené s ohľadom na faktory ovplyvňujúce mieru inflácie. Centrálné banky preto často využívajú možnosť vymedziť presné výnimky zo záväzku plnenia inflačného cieľa, napríklad výnimky týkajúce sa neočakávaných udalostí. V rámci cielenia sa treba venovať aj otázkam nástrojovej nezávislosti centrálnej banky a jej určovaní pri stanovení inflačného cieľa. Výška miery inflácie môže byť stanovená centrálnou bankou a vládou.¹⁴

¹⁴ POLOUČEK, S. a kol.: Peniaze, banky, finančné trhy. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 94- 99

1.6 Inflácia a model IS- LM

Model IS- LM sa týka predovšetkým trhu statkov a služieb a trhu peňazí. Rovnováha na trhu statkov a služieb nastáva vtedy, keď platí $I = S$, teda keď sa investície rovnajú úsporám. Na trhu peňazí nastáva rovnováha vtedy, keď sa ponuka peňazí rovná dopytu po peniazoch, teda $M = L$. Tento model patrí medzi najčastejšie využívané modely v makroekonómii. Je to však veľmi zjednodušený model a slúži len ako pomôcka na pochopenie jednotlivých ekonomických súvislostí.

Označenie IS a LM vyjadruje, že investície I sa rovnajú úsporám S , teda že na trhu statkov a služieb je rovnováha, resp. že dopyt po peniazoch L sa rovná ponuke peňazí M . Trh peňazí je v rovnováhe.

V súvislosti s modelom IS- LM môžeme hovoriť o cenovej alebo peňažnej inflácii.

1.6.1 Cenová inflácia

Pri analýze cenovej inflácie je potrebné zamyslieť nad príčinami, ktoré vyvolávajú rast celkovej cenovej hladiny. K prvotným príčinám cenovej inflácie patrí rast agregátneho dopytu a následne zníženie agregátnej ponuky. Zvýšenie dopytu a posun krivky agregátneho dopytu nastáva v dôsledku:

- Pozitívnych očakávaní trhových subjektov alebo
- Rastu vládnych výdavkov
- Nadmerného zvýšenia spotreby nezávisle od rastu dôchodkov

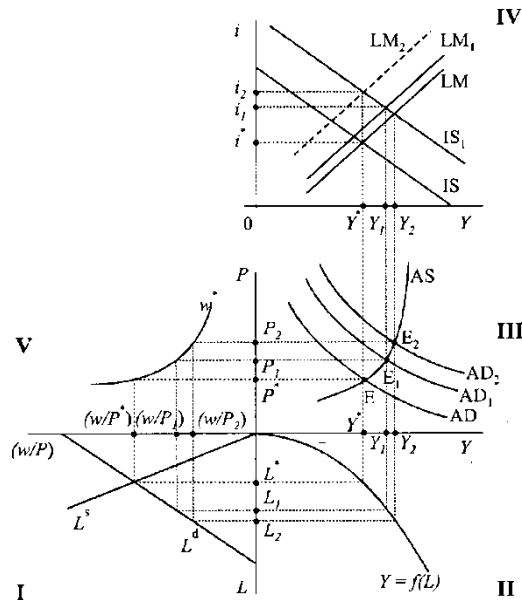
Zníženie agregátnej ponuky nastáva v prípade, že rastú nominálne mzdy rýchlejšie, ako je produktivita práce.

Pri cenovej inflácii vychádzame z nevyužitia výrobných zdrojov a nezamestnanosti ako výrobného faktora- práce.

Túto situáciu môžeme vidieť na znázornení reálnej mzdy v kvadrante V. Reálna mzda klesá s rastom cenovej hladiny v prípade, že nominálne mzdy sú pevne dané. Východiskom je makroekonomická rovnováha v bode E, ktorá vzniká pri reálnom dôchodku Y^* a cenovej hladine P^* (kvadrant III). Znamená to, že agregátny dopyt sa rovná agregátnej ponuke.

Ak agregátny dopyt vzrastie, prejaví sa to v posune AD krivky na krivku AD_2 doprava (kvadrant III) a v posune IS krivky na krivku IS_1 v kvadrante IV. Zvýšenie agregátneho dopytu má potom za následok:

- Ekonomia sa posunie do bodu rovnováhy E_2 , kde je priesečník novej krivky AD_2 a AS
- Zvýši sa produkcia na úroveň Y_2
- V bode rovnováhy E_2 poklesnú reálne mzdy, pretože v rámci nominálnych miezd nedochádza k zmenám

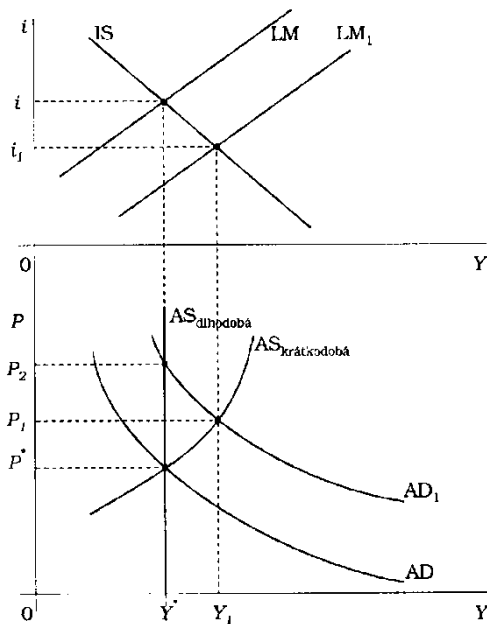
Obr. 4 Cenová inflácia vyvolaná rastom AD

Bod E_2 je bodom krátkodobej rovnováhy ekonomiky v dôsledku poklesu reálnej mzdy oproti východiskovému obdobiu, keď boli reálne a nominálne mzdy určené za predpokladu, že skutočná miera inflácie a očakávaná miera inflácie sú rovnaké. Ak sa v dôsledku rastu agregátneho dopytu zvýši cenová hladina a bude požiadavka na zvýšenie nominálnych miezd bude to viesť k rastu nákladov a k zmene na strane agregátnej ponuky. Pri pôvodnej cenovej hladine vyvolá zvýšenie agregátneho dopytu prebytok dopytu nad ponukou. Zvyšovanie cenovej hladiny znižuje ponuku reálnych peňazí. Dochádza k posunu krivky LM nahor do polohy LM_1 (IV kvadrant). Dochádza k poklesu reálnej mzdy a znižuje sa agregátny dopyt do polohy AD_1 mení sa reálny dôchodok z Y_2 do Y_1 . Vzniká nová makroekonomická rovnováha.

V dôsledku rastu investícií a vládnych výdavkov rastie agregátny dopyt a zvyšuje sa celková cenová hladina a trhová úroková miera a zároveň aj výška reálneho dôchodku. Pri cenovej inflácii môžeme nájsť aj uplatnenie na skúmanie vzťahu medzi trhovou úrokovou mierou a cenovou hladinou.

1.6.2 Peňažná inflácia

Hlavnými predstaviteľmi peňažnej inflácie sú monetaristi. Za hlavnú príčinu vzniku peňažnej inflácie považujú nadmernú ponuku peňazí .

Obr. 5 Peňažná inflácia

V dôsledku nadmernej emisie peňazí sa posúva krivka LM do polohy LM_1 . Klesajú úroky, stúpa investičný dopyt a tým aj dopyt po statkoch. Pri tomto posune cenová hladina nerastie. V dôsledku rastu množstva peňazí v obehu sa pri každej úrovni cien zvyšuje agregátny dopyt, krivka AD sa posúva do polohy AD_1 . Ak stúpa dopyt, stúpa teraz aj cenová hladina P^* na P_1 . Krivka LM sa posunie doľava v dôsledku klesajúcej reálnej hotovosti a zároveň sa zvyšuje úroková miera, čím klesá investičný dopyt. Rastúci agregátny dopyt vyvolaný nadmernou emisiou peňazí môže síce na veľmi krátke obdobie zvýšiť ponuku, ale z dlhodobého hľadiska sa agregátna ponuka nemení a len cenová hladina na P_2 .¹⁵

1.7 Inflácia a nezamestnanosť

Philipsova krivka je medzi monetaristami a keynsovcami jednou z najkontroverznejších otázok. Ide o otázku, či voliť nižšiu mieru nezamestnanosti, alebo uprednostniť stabilitu cenovej hladiny. Spôsob riešenia týchto otázok závisí od celkovej

¹⁵ TÁNCOŠOVÁ, J.: Makroekonómia 4- Inflácia. Bratislava. Iura Edition, 2005, s 66- 69

výkonnosti ekonomiky. Vzťah inflácie a nezamestnanosti sa mení a preto riešenie v rámci ekonomiky nie je jednoduché.

1.7.1 Pôvodná Phillipsova krivka

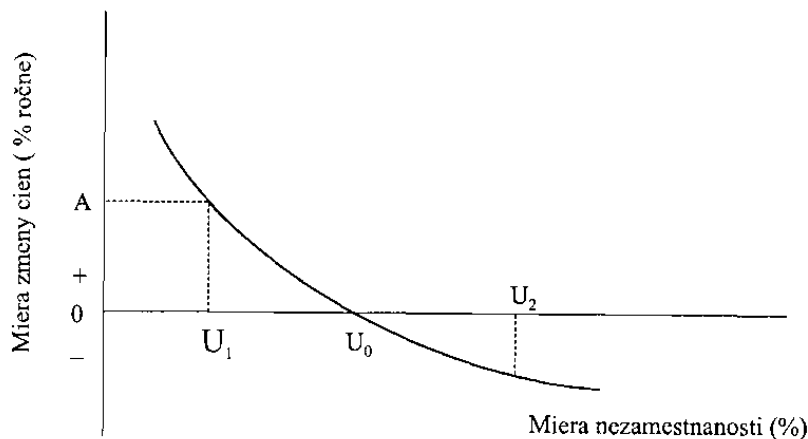
A.W.H. Phillips, vo svojej empirickej práci z roku 1958, vystihol štatistickú rovnosť medzi mierou rastu nominálnych miezd a mierou nezamestnanosti vo Veľkej Británii. Nižšia nezamestnanosť implikuje vyšší prebytočný dopyt po práci a narastajú tlaky na tvorbu miezd.

Prirodzená miera nezamestnanosti je definovaná ako miera, ktorá zodpovedá stavu, keď sú očakávania naplnené a implementované do miezd a cien a inflácia nemá zrýchľujúci ani spomaľujúci charakter. Hovoríme, že existuje miera nezamestnanosti konzistentná so stabilnou infláciou. Táto miera sa taktiež nazýva NAIRU a je nemerateľná, treba ju odhadovať.

Phillipsova krivka bola rýchlo prijatá politikmi aj ekonómami, pretože mala schopnosť prispôbiť sa mnohým inflačným teóriám. Phillipsova krivka bola presadzovaná, pretože poskytovala presvedčivé zdôvodnenie o zjavnej nemožnosti dosiahnuť nulovú mieru nezamestnanosti pri cenovej stabilite. Pôvodná krivka bola časom niekoľkokrát pozmeňovaná, až sa ustálila na tzv. modifikovanej Phillipsovej krivke navrhovanej Samuelsonom a Solowom, ktorí nahradili mieru rastu nominálnych miezd za infláciu. Viedlo ich k tomu poznanie, že ak nezamestnanosť klesne pod prirodzenú mieru, zamestnávateľia sú nútení zvyšovať mzdy, čo má za následok rast cien, kvôli novému rovnovážnemu stavu na trhu statkov, ktorého príčinou je posun AD krivky.¹⁶

Phillipsova krivka vyjadruje vzťah o nepriamej závislosti miery inflácie a miery nezamestnanosti.

¹⁶ http://sk.wikipedia.org/wiki/Phillipsova_krivka

Obr.6 Pôvodná Phillipsova krivka

Phillipsova krivka vyjadruje inverzný vzťah medzi mierou nezamestnanosti a infláciou. Pôvodná Phillipsova krivka bola známa ako „kompromisná teória inflácie“, podľa ktorej je možná voľba medzi infláciou a nezamestnanosťou. Vývoj však ukázal, že tento vzťah nie je správny. Phillipsova krivka sa posunula smerom vpravo hore a od sedemdesiatych rokov minulého storočia je známe, že nezamestnanosť a inflácia môžu v ekonomike existovať súčasne.

Phillipsova krivka sa považovala za jeden z najväčších objavov v ekonomike. Hlásili sa k nej mnohí ekonómovia. Používala sa na vysvetlenie vzťahu inflácia- nezamestnanosť.

Podľa Keynesa sa makroekonomická rovnováha pri plnej zamestnanosti sa dosiahne pri stabilnom vzťahu medzi infláciou a nezamestnanosťou. Vyjadriť sa to dá jednoduchou Phillipsovou krivkou. Rozsahom inflačných nákladov sa mení sklon Phillipsovej krivky. Čím je tvar krivky strmší, tým je pokles nezamestnanosti vyvážený vyššou infláciou.

Začiatkom sedemdesiatych rokov 20. storočia utrpela krivka otras. Z ekonomického pozorovania vyplynulo, že dlhodobého hľadiska nemožno vzťah inflácie a nezamestnanosti považovať za stabilný a tieto dva faktory treba posudzovať individuálne.¹⁷

1.8 Teórie inflácie

O inflácií existuje veľa teoretických koncepcií, ako aj praktických riešení. Spočiatku sa pojem inflácie spájal čisto len s monetárnym pojmom a za prvotnú príčinu vzniku sa považovali peniaze.

Veľmi jednoducho to vyjadruje tvrdenie J. S. Mills, že v ekonomike je priveľa peňazí pre príliš málo tovarov. Zvýšenie peňazí bolo pre teoretikov viac menej len nepriaznivou

¹⁷ TÁNCOŠOVÁ, J.: Makroekonómia 4- Inflácia. Bratislava. Iura Edition, 2005, s. 70- 71

udalost'ou. Inflácia sa teda nemohla chápať inak, iba ako zvýšenie množstva peňazí v obehu. Zodpovednosť pripisovali zneužitiu rytín na bankovkách. Infláciu takto prestali vysvetľovať v období druhej svetovej vojny, keď sa zmenili príčiny, ktoré infláciu vyvolali.

J. M. Keynes sa vo svojich prácach, *Všeobecná teória zamestnanosti, úroku a peňazí* a v diele *Ako platiť za vojnu*, zameriava na príčiny vzniku inflácie z hľadiska reálnych faktorov a nie faktorov monetárnych. Zaoberá sa predovšetkým agregátnym dopytom a agregátnou ponukou.

V súčasnej dobe sa na vysvetlenie pojmu inflácie využívajú rôzne teoretické smery. Monetaristi považujú infláciu ako monetárny jav, aj keď reálne faktory nevyklúčujú. Inflácia je podľa monetaristov dlhodobým rastom cenovej hladiny.

Keynesovci si infláciu predstavujú ako akýkoľvek rast cenovej hladiny, aj krátkodobé cenové šoky.

Sú to rôzne teoretické prístupy, keď jeden považuje infláciu za skutočnú príčinu rastu cien, a druhý, ktorý v nej zas vidí len akýsi symptóm.

1.8.1 J. M. Keynes a jeho chápanie inflácie

Keynes prehodnotil a následne zlúčil teóriu peňazí a teóriu rozdeľovania do jednej koncepcie. Významná časť tejto teórie je uvedená v diele *Všeobecná teória zamestnanosti, úroku a peňazí*. Keynesova teória inflácie prešla mnohými etapami. Túto teóriu najviac kritizujú monetaristi. Keynesova teória inflácie sa zaraďuje k teóriám o inflácii ťahanej dopytom. Je založená na predpoklade nepriamoúmernej závislosti veľkosti zamestnanosti od úrovne reálnych miezd.

1.8.2 Monetaristické chápanie inflácia

Pre monetaristický výklad inflácie je východiskom kvantitatívna teória peňazí. Na základe teoretických východísk vysvetľujú monetaristi mechanizmus vzniku a rozvoja inflácie takto: Impulzom pre vznik inflácie je zvýšenie množstva peňazí v obehu. Toto neprimerané zvýšenie množstva peňazí v obehu znamená, že peňažná hotovosť, ktorú majú k dispozícii podnikatelia a spotrebiteľia (ponuka peňazí), je vyššia, ako je reálna potreba peňazí (dopyt po peniazoch). V dôsledku takejto situácie sa vlastníci zbavujú nadbytočných pokladničných zostatkov. To vedie k tomu, že sa zvyšuje vynakladaná časť dôchodku na spotrebu, čím klesajú úspory peňazí. To zvyšuje celkový dopyt po peniazoch

a zároveň sa zvyšuje celková úroveň cien. Tým sa však zvyšuje rast životných nákladov, čo objektívne znižuje reálnu kúpnu silu peňažných zostatkov, čím sa u účastníkov hospodárskeho procesu zvyšuje potreba peňažnej hotovosti. Takto popísaný proces pokračuje dovtedy, dokiaľ sa množstvo peňazí v obehu nevyrovná dopytu po peniazoch u podnikateľov a spotrebiteľov. Nová úroveň rovnováhy sa môže dosiahnuť tak, že sa zvýši celková úroveň cien.

1.9 Inflácia a jej dôsledky

Inflácia ako taká, ovplyvňuje takmer všetky oblasti života a vyvoláva napätie. Rast cien v dôsledku inflácie má dopad predovšetkým na sociálne slabšie vrstvy obyvateľstva. Ovplyvňuje dôchodky, mzdy a aj platy v dôsledku rastu cenovej hladiny. Rýchla inflácia je brzdou v ekonomike a vedie k stagnácii výroby. Rast cenovej hladiny má vplyv na kúpyschopnosť obyvateľstva.

Inflácia má výrazný vplyv predovšetkým na ekonomickú rovnováhu .rast cien v jednej krajine v porovnaní so zahraničím posilňuje tendencie k pasívnej platobnej bilancii. Vyššia cenová hladina doma má dopad na vývoz, ktorý sa stáva nevýhodným a dovoz narastá. Prevažnosť dovozu nad vývozom posilňuje ponuku nad dopytom.

Inflačné javy majú aj stimulačné účinky. Toto sa však týka len pri miernej a očakávanej inflácii, ktorá pôsobí na ekonomiku pozitívne. Pri prekročení určitej pomyslenej hranice sa narúša ekonomický vývoj, preto je hlavným cieľom ekonomík jednotlivých krajín udržať infláciu v prijateľných hraniciach.

Inflácia postihuje majiteľov peňazí a veriteľov. Zvýhodnení sú majitelia tovarov a dlžníci. Dôsledky otvorenej inflácie sú:

- Znehodnotenie finančných aktív
- Zásah do rozdeľovacích procesov

Skrytá inflácia má podobné dôsledky, ako otvorená. Najväčší dopad má na efektívnosť ekonomiky. Znižuje reálny príjem spotrebiteľa a zvyšuje dôchodky výrobcov. Potlačená inflácia má jediný efekt a to, že znižuje blahobyť.

Celkovo sa narušuje cenová hladina. Zosilňujú sa sociálne nerovnosti.¹⁸

¹⁸ TÁNCOŠOVÁ, J.: Makroekonómia 4- Inflácia. Bratislava: Iura Edition, 2005, s. 57- 61

2. Vývoj inflácie na Slovensku

Bývalý režim sa hrdil tým, že nepozná infláciu. Index maloobchodných cien v roku 1976 vzrástol o vyše deväť percent. Nejednalo sa však o medziročné zvýšenie. Index sa porovnával s rokom 1968. Približne jednopercenčná ročná inflácia však neodzrkadľovala skutočný stav. Ceny väčšiny tovarov na trhu boli síce nízke, no existovala tu takzvaná skrytá inflácia. Ceny tovarov štát držal roky prakticky na tej istej úrovni. Platy a dôchodky stúpali iba mierne, no produktivita práce postupne padala. Peňazí v ekonomike bolo viac ako tovarov a služieb. V normálnej ekonomike by z toho bola inflácia. Toto sa však netýkalo socialistickej ekonomiky, ktorá trpela nedostatkom potrebných tovarov a služieb. „Ľudia vytvorili vlastnú cenovú politiku. Vyrovnávali dopyt a ponuku spotrebou času, napríklad niekoľkohodinovým čakaním v rade alebo korupciou,“ vysvetľuje Jozef Kučerák, podpredseda slovenskej vlády pre ekonomiku, ktorá vzišla z prvých volieb po roku 1989.

„Štát vytlačil viac peňazí, ako bolo tovarov v ekonomike. Vytvárala sa tak ilúzia bohatstva. Ľudia mali pocit, že sú bohatí, keď mali peniaze na vkladných knižkách, ale tie sa reálne nedali minúť,“ povedal ekonóm ServisBrokers Vladimír Baláž.

Prečo to teda vlastne nefungovalo?

- bola nízka produktivita práce
- existovalo neefektívne a centrálné plánovanie
- neexistovala sloboda podnikania
- neexistovalo konkurenčné prostredie
- vyrábalo sa na sklad bez predošlého prieskumu trhu
- ceny, ktoré boli deformované, neodrážali výrobné náklady
- fungujúce podniky dotovali stratové firmy
- umelo sa vytvárali pracovné miesta, napriek tomu, že neboli potrebné
- podniky málo investovali do inovácií¹⁹

Nežná revolúcia v ČSFR v roku 1989 teda nepriniesla len zmenu totalitného režimu, ale priniesla aj zmeny v ekonomike. Hlavnou zmenou bola zmena z centrálné plánovanej ekonomiky na trhovú ekonomiku.²⁰

¹⁹m.sme.sk/?sek=smeonline&rub=online_zdom&cl...

²⁰http://www.pabk.sk/_img/Documents/o_nas%5CAko%20sa%20n%C3%A1m%20C5%BEije%20dnes%20v%20porovan%C3%AD%20s%20rokom%201989%20-%20studia%20PABK.PDF

2.1 Vývoj inflácie v rokoch 1990- 1992

Hlavným cieľom transformácie ekonomiky bolo uvoľňovanie cien. Nevyhnutnou podmienkou bolo, aby ceny tovarov na trhu boli určované hlavne na základe ponuky a dopytu a nie pevným stanovením, ako to bolo dovtedy. Čiastočné uvoľnenie cien k 1.1.1990 a odstránenie cenových dotácií mali dopad na rast cenovej hladiny. V záujme zvýšenia konkurencieschopnosti v medzinárodnom obchode a zabráneniu rastu deficitu platobnej bilancie došlo k viacnásobnej devalvácii koruny.

Na začiatku roku 1991 došlo k rozsiahlej liberalizácii cien a inflácia sa bleskovo vyšplhala na rekordnú úroveň. Kvôli prísnej fiškálnej a monetárnej politike sa ju však podarilo rýchlo znížiť a do konca roka 1991 sa dostala na úroveň spred roka.

Rok 1992 sa niesol v znamení stabilnej inflácie na úrovni okolo 10%. Do centra pozornosti sa namiesto ďalších transformačných krokov dostáva plánovanie rozdelenia federácie a s tým spojené problémy.²¹

2.2 Inflácia v rokoch 1993- 1997

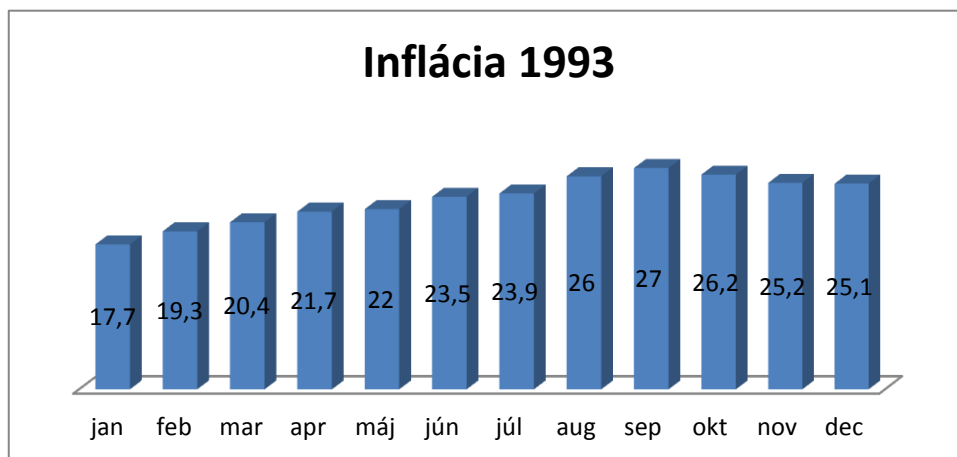
Vznik samostatného štátu a upustenie od centrálne plánovanej ekonomiky zanechalo v hospodárstve Slovenska výrazne deformované ceny a nerozvinuté konkurenčné prostredie. Prechod na trhovú ekonomiku si vyžadoval množstvo úprav, regulácie cien a postupného vyrovnávania cenových hladín s vyspelými krajinami. Hlavným cieľom novovzniknutej samostatnej centrálnej banky bolo udržať vnútornú a vonkajšiu stabilitu meny, a teda aj ustrážiť inflačný vývoj. Napriek relatívne vysokej miere inflácie cenový vývoj na Slovensku nepostihli žiadne dramatické udalosti a inflácia ostávala pod kontrolou centrálnej banky.

Miera inflácie na Slovensku v roku 1993 dosiahla 25,1%. Cenový vývoj bol vystavený viacerým vplyvom. Na raste cenovej hladiny sa podieľalo najmä zavedenie DPH a rozdelenie ČSFR s následnou menovou odlukou.

V prvom štvrtroku vzrástli spotrebiteľské ceny takmer o polovicu. Rozhodujúci podiel malo na tom zavedenie DPH. Bez jej zavedenia by priemerná mesačná miera inflácie v spotrebiteľských cenách predstavovala asi 1%, t.j. 12% až 13% za celý rok.

²¹http://www.ivanmiklos.sk/media/MESA10_Analza_ekonomickho_vvoja_v_Slovenskej_republike_v_rokoch_1993_-_1995.pdf

Medzimesačné prírastky inflácie v priebehu roka spôsobili devalváciu slovenskej koruny v júli a úprava DPH a ďalších spotrebných daní v auguste, ktoré spôsobili zvýšenie hladiny spotrebiteľských cien približne o 1%, resp. 2%. Ďalej sa upravovali prepravné sadzby a telekomunikačné tarify, poplatky za poistné. Zvýšili sa nákupné ceny z poľnohospodárskej produkcie. Vývoj spotrebiteľských cien v roku 1993 spôsobil zvýšenie životných nákladov obyvateľstva o 24%.²²

Graf 1: Vývoj inflácie v SR v roku 1993

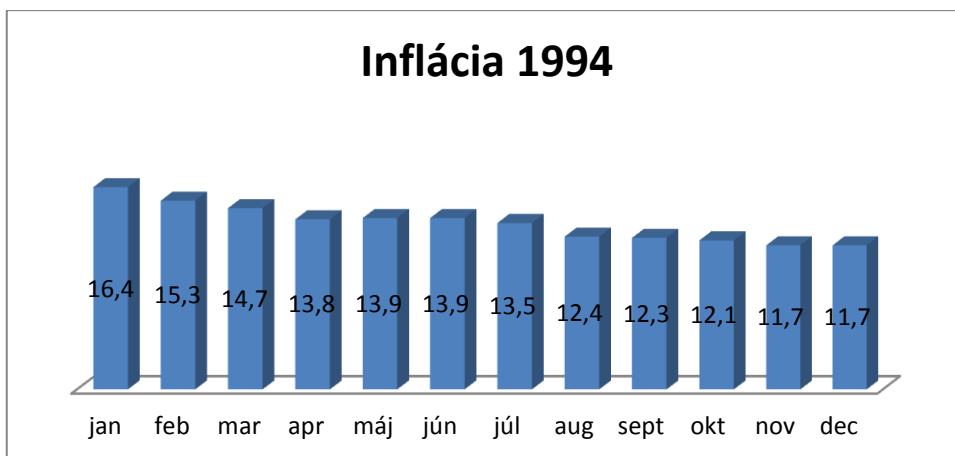
Zdroj:²³

Výsledky v roku 1994 potvrdili reálnosť programových vyhlásení na zníženie inflácie. Inflácia dosiahla v roku 1994 úroveň 11,7%. Jej vývoj bol ovplyvnený úpravou spotrebných daní z piva, vína, liehovín, tabakových výrobkov. Upravila sa DPH, zvýšili sa ceny za teplo a teplú vodu, poplatky spojené s bývaním. Došlo aj k úprave cien liekov, pohonných hmôt, telekomunikačných služieb. Nepriaznivý vývoj v poľnohospodárstve odzrkadlil vo zvýšení cien potravín. Inflácia bola ovplyvnená aj rastom cien výrobcov vplyvom sezónnych faktorov. Na jej vývoj málo vplyv aj málo konkurenčné prostredie. V porovnaní s predchádzajúcim rokom môžeme vývoj inflácie označiť ako priaznivý.²⁴

²² http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS94.pdf

²³ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=1993>

²⁴ <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-nbs/vyrocnasprava>

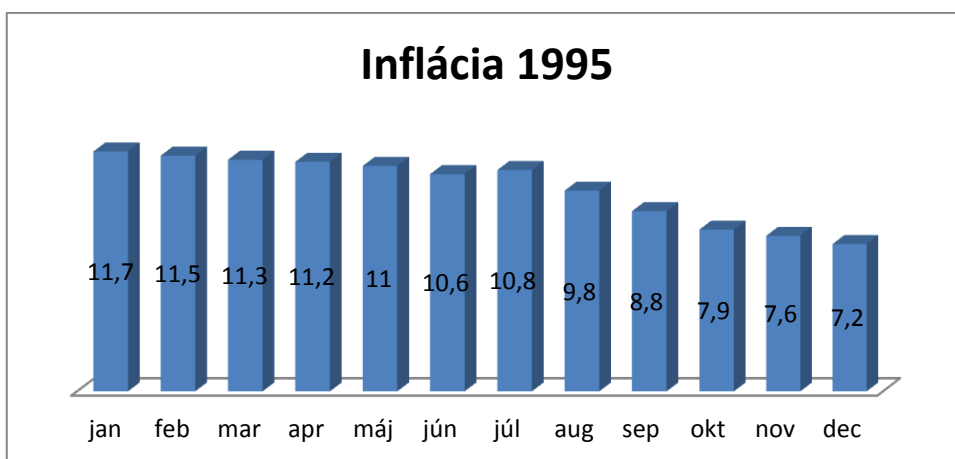
Graf 2: Vývoj inflácie v SR v roku 1994

Zdroj: ²⁵

Miera inflácie, meraná indexom spotrebiteľských cien, dosiahla ku koncu roka 1995 7,2 %, pričom menový predpoklad NBS bol v intervale 8-10 %. Na vývoj inflácie vplývali predovšetkým činitele pôsobiace v smere základnej inflácie. Len v malej miere vplývali administratívne opatrenia a situácia v poľnohospodárstve. Vývoj základnej inflácie, ovplyvnený trhovými mechanizmami transformujúcej sa ekonomiky, zaznamenal oproti predchádzajúcim rokom pokles. Zatiaľ čo v rokoch 1993 a 1994 sa inflácia pohybovala v rozpätí 6-7 % ročne, v roku 1995 jej ročná hodnota predstavovala približne 5,0 %. Na vývoj inflácie pozitívne pôsobila najmä stabilita daňového systému, upustenie od niektorých opatrení v oblasti centrálne regulovaných cien, rozpočtová a tiež menová politika. Negatívne na vývoj inflácie pôsobila najmä úprava garantovaných cien mlieka a zmeny maximálnych cien pohonných hmôt. Zvýšili sa poplatky v školských, vzdelávacích a sociálnych zariadeniach, poplatky za ubytovanie na internátoch a v zdravotníckych zariadeniach. Upravili sa cestovné tarify v doprave, telekomunikáciách a káblovej televízii. Ceny potravín, aj napriek ich sezónnemu nárastu v druhom polroku, boli celkove stabilizujúcim faktorom vývoja spotrebiteľských cien a ich úroveň sa oproti decembru 1994 v porovnaní s ostatnými základnými súbormi spotrebného koša zvýšila najmenej (len o 5,3%). Ceny priemyselného tovaru vzrástli o 7,9% a mali v priebehu roka klesajúcu tendenciu.²⁶

²⁵ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=1994>

²⁶ <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-nbs/vyroczna-sprava>

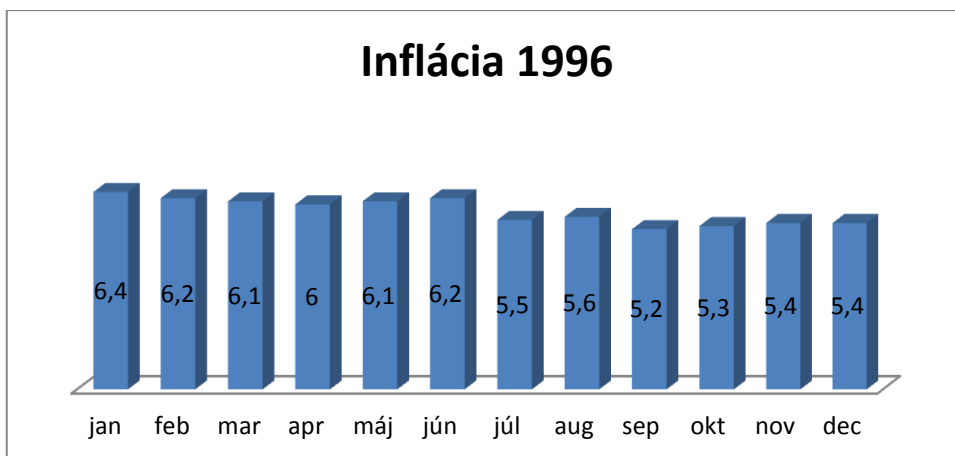
Graf 3: Vývoj inflácie v SR v roku 1995

Zdroj:²⁷

Rok 1996 bol ďalším rokom rastu hospodárstva v rámci slovenskej ekonomiky. Priemerná miera inflácie poklesla na úroveň 5,8%. Medziročné tempo inflácie sa v priebehu roka znížilo z januárových 6,4% na 5,4%. Ceny potravín pôsobili na vývoj inflácie stabilizujúco. Rast cien potravín sa takmer trojnásobne znížil. Spotrebiteľské ceny potravinárskeho tovaru vzrástli v priemere o 4 %. Ceny zemiakov, zemiakových výrobkov a ceny tukov boli nižšie ako pred rokom. Najviac sa zvýšili ceny za vajcia a vaječné výrobky, nealkoholické nápoje, mlynské a pekárenské výrobky. K spomaleniu rastu celkovej cenovej úrovne prispelo zníženie základnej sadzby dane z pridanej hodnoty z 25% na 23% a zníženie dovoznej prirážky, čo malo vplyv na zmiernenie rastu cenovej úrovne. Na rast spotrebiteľských cien pôsobili úpravy v rámci regulovaných cien. Týkali sa najmä cien pohonných hmôt, elektrickej energie, vodného a stočného, liekov a liečiv, poštových služieb. Priaznivý vývoj cien a pomalá deregulácia cien pôsobili priaznivo na spomalenie tempa inflácie. Z hľadiska štruktúry spotreby najvýraznejšie vzrástli spotrebiteľské ceny nepotravinárskeho tovaru.²⁸

²⁷ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=1995>

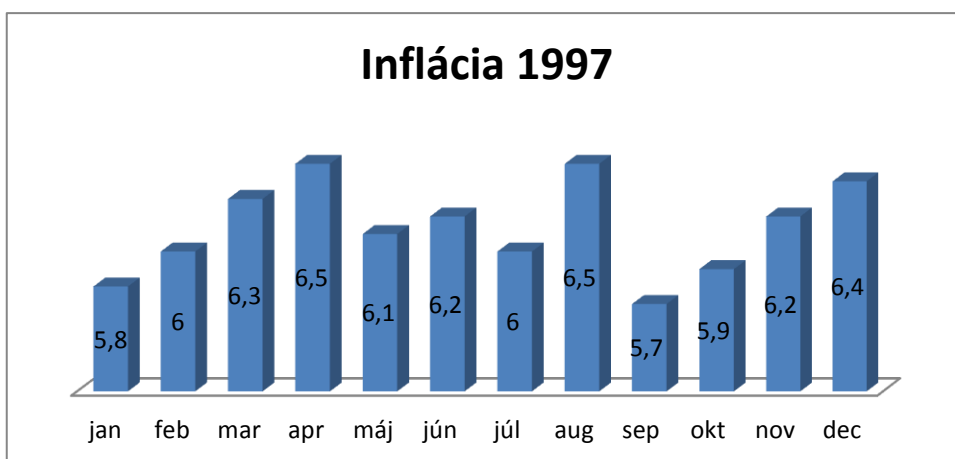
²⁸ http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/VyrocnnaSprava/VSNBS96.pdf

Graf 3: Vývoj inflácie v SR v roku 1996

Zdroj:²⁹

Trojročné obdobie dezinflácie (1993 -1995) vystriedalo v priebehu roka 1997 jej mierne zrýchlenie. Priemerná ročná miera inflácie dosiahla ku koncu roka úroveň 6,4%. Vývoji inflácie bol ovplyvnený administratívnymi opatreniami uskutočnenými v priebehu roka. Na rast cenovej úrovne vplýval dlhodobo vysoký domáci dopyt a tým obmedzenie dovozu, expanzívna fiškálna politika a vysoké úrokové sadzby. Zvýšená dovozná zrýchlila rast cien v oblasti obchodovateľných tovarov. v nasledujúcom období. Významným proinflačným faktorom najmä v druhej polovici roka boli i cenové deregulácie. Negatívnym javom vo vývoji inflácie bolo zvýšenie rozdielu medzi tempom rastu cien v obchodovateľnom a v neobchodovateľnom sektore.³⁰

Graf 4: Vývoj inflácie v SR v roku 1997

Zdroj:³¹

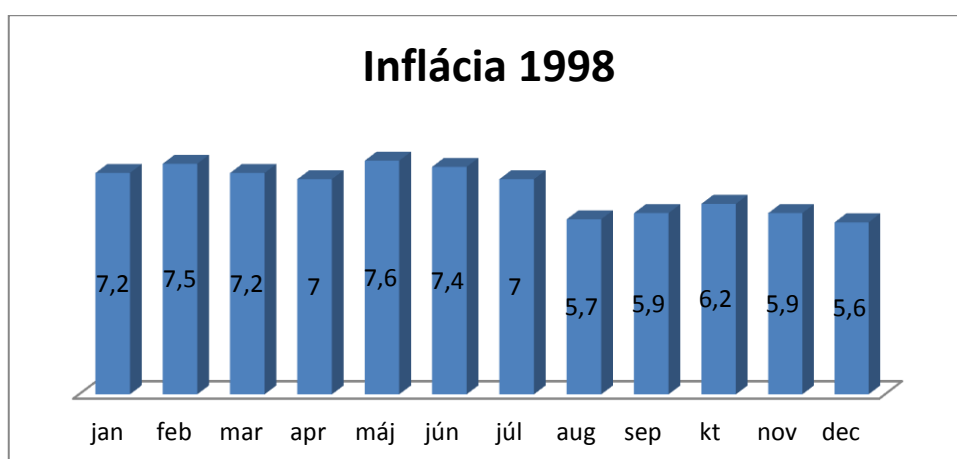
²⁹ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=1996>

³⁰ http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS97.pdf

³¹ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=1997>

2.3 Inflácia 1998-2002

Ak porovnáme roky 1998 a 1997 tak sa rast cenovej hladiny v roku 1998 spomalil. Medziročná miera inflácie dosiahla ku koncu roka mieru 5,6%, čím sa dosiahol predpoklad NBS. Medziročná miera inflácie sa mala podľa NBS pohybovať v rozmedzí 5,6% - 5,9%. Priemerná ročná miera inflácie, ktorá sa meria rastom spotrebiteľských cien, dosiahla úroveň 6,7%. Medziročné zníženie tempa rastu spotrebiteľských cien v roku 1998 bolo výsledkom spomalenia procesu cenových deregulácií. Nízky rast cien domácich tovarov a služieb a tak isto aj klesajúce ceny komodít na svetových trhoch, viedli k tlmeniu cien výrobných vstupov a potlačeniu nákladovej inflácie. Priaznivý vplyv na pokles rastu spotrebiteľských cien mal aj relatívne stabilný výmenný kurz slovenskej koruny v prvej polovici roka. V druhej polovici roka 1998 začali narastať inflačné očakávania, ktoré súviseli s negatívnymi tendenciami v ekonomike a blížiacimi sa parlamentnými voľbami. Toto viedlo k vonkajšej a vnútornej nerovnováhe ekonomiky. Zvýšenie spotrebiteľského dopytu vplyvom devalvačných očakávaní a následné znehodnotenie meny po zrušení režimu pevného výmenného kurzu slovenskej koruny 1.októbra 1998 spôsobili zrýchlenie cenového rastu v septembri a októbri. V závere roka sa inflácia udržala na pomerne nízkej úrovni. Ovplyvnil to najmä vývoj spotrebiteľských cien v novembri a decembri, ktorý znamenal výraznejší pokles tak oproti októbru, ako aj v porovnaní s rovnakým obdobím roka 1997.³²

Graf 5: Vývoj inflácie v SR v roku 1998

Zdroj:³³

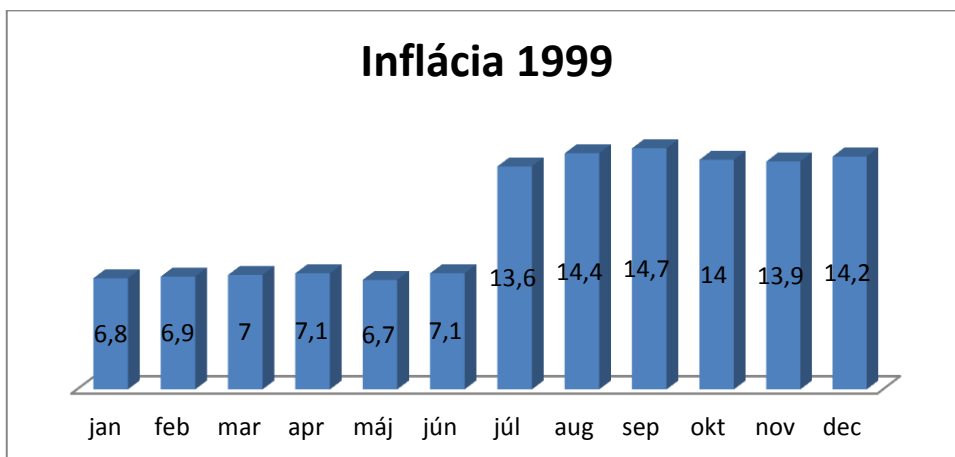
³² www.euroekonom.sk/download2/ceny/Vyvoj-cien-potravin-sluzieb.pdf

³³ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=1998>

Rast cenovej hladiny sa v roku 1999 oproti roku 1998 podstatne zvýšil. Na začiatku roka 1999 dosahovala inflácia, meraná indexom CPI, mieru 7%. Ku koncu toho istého roka dosahovala inflácia na Slovensku hodnotu dvojnásobne vyššiu a to 14,2%. Príčinou bolo najmä prijatie nevyhnutných ekonomických opatrení novou vládou. Zvýšenie medziročného tempa rastu spotrebiteľských cien v roku 1999 oproti predchádzajúcemu roku bolo predovšetkým spôsobené aj vzájomným pôsobením vonkajších a vnútorných nákladových faktorov. Vplyv týchto faktorov sa odzrkadlil v kompozícii spotrebného koša, čo sa prejavilo zvýšením inflácie v porovnaní s predchádzajúcim rokom.

Okrem regulácie cien malo vplyv na rast cenovej hladiny aj zavedenie dovoznej prirážky (od 1. júna 1999 vo výške 7 %), tiež úpravy dane z pridanej hodnoty, spotrebných daní z palív a tabaku, ako aj vývoj výmenného kurzu slovenskej koruny.

Potraviny aj napriek rýchlejšej dynamike rastu ostali sektorom, ktorý pôsobil stabilizujúco na vývoj spotrebiteľských cien aj v roku 1999. Priemerná ročná miera inflácie bola v roku 1999 10,6%.³⁴

Graf 6: Vývoj inflácie v SR v roku 1999

Zdroj:³⁵

V roku 2000 sa rast cenovej hladiny podstatne znížil. Medziročná miera inflácia dosiahla úroveň 8,4 % (predchádzajúci rok 14,2 %). Vysoká medziročná dynamika rastu spotrebiteľských cien v priebehu prvého polroka mala za následok vyššiu priemernú mieru inflácie za rok 2000, ktorá dosiahla hodnotu 12,0 %. V priebehu roka zaznamenala medziročná dynamika celkovej inflácie dva výrazné skoky. Reguláciou cien vo februári vzrástla na viac ako 16%. Túto úroveň si udržala v priebehu prvého polroka. Vplyv

³⁴ www.nbs.sk/_.../_Publikacie%5CVyrocnaSprava%5CSVK1999%5CVS1999_kap00.pdf

³⁵ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=1999>

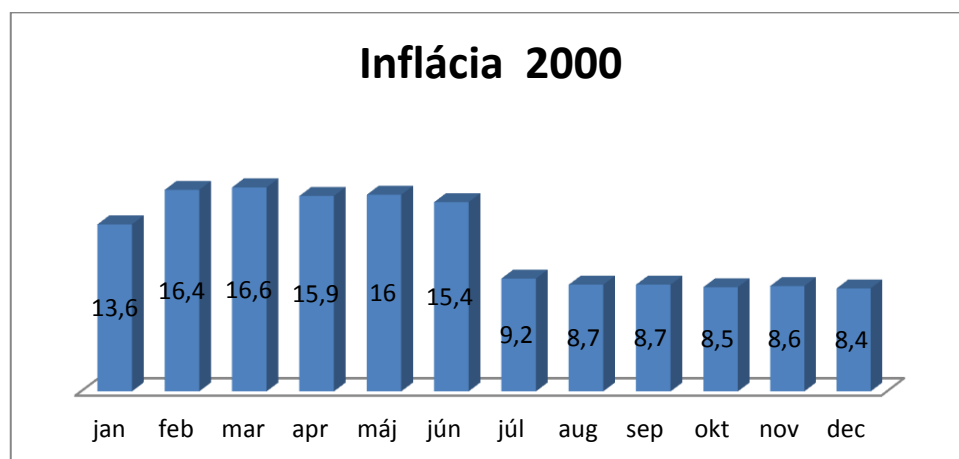
administratívnych úprav z roku 1999 zanikol a inflácia tak dosiahla jednocifernú hodnotu. Na úrovni okolo 8,5 % sa pohybovala až do konca roka. Jej koncoročná dynamika bola v porovnaní s predpokladmi NBS (8,8-9,9 % ku koncu roka) mierne nižšia.

Menší rozsah úprav v regulácii cien a zmeny v nepriamych daniach spôsobili zníženie medziročného tempa rastu spotrebiteľských cien.

Od januára 2000 bolo štatistické vyhodnocovanie inflácie rozšírené o jadrovú infláciu. Jadrová inflácia, na rozdiel od čistej, zahŕňa aj vplyv zmien ceny potravín.

Z celkového prírastku spotrebiteľských cien (8,4 %) tvorila jadrová inflácia 3,55 percentuálnych bodov.

Priaznivý cenový vývoj bol dosiahnutý aj napriek zhodnocovaniu USD voči Sk, nárastu cien ropy s následným dopadom na ceny pohonných hmôt a nákladovosť výrobcov. Na druhej strane nízky kúpyschopný dopyt a rozvoj konkurencie na domácom trhu sa stali tlmiacimi faktormi, ktoré vplývali na znižovanie medziročnej dynamiky celkovej aj jadrovej inflácie.³⁶

Graf 7 Vývoj inflácie v SR v roku 2000

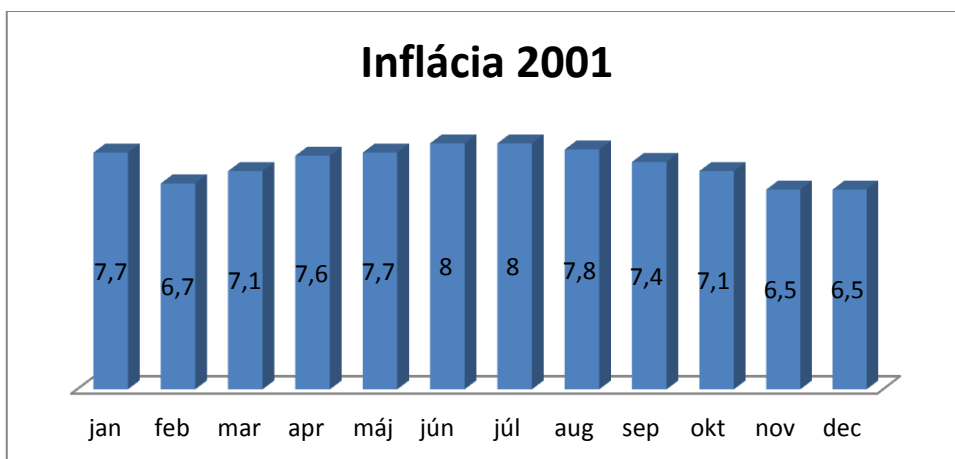
Zdroj:³⁷

Rok 2001 priniesol oproti roku 2000 zníženie rastu spotrebiteľských cien. Medziročná miera inflácie bola v decembri na úrovni 6,5%. Priemerná miera inflácie za rok 2001 predstavovala 7,3%. Na znížení sa podieľalo spomalenie cenového rastu vo všetkých sektoroch spotrebného koša. Jadrová inflácia tvorila 2,39 percentuálneho bodu z celkového prírastku spotrebiteľských cien. Na celkovom raste cenovej hladiny sa podpísali aj administratívne zásahy, tak ako to bolo aj v minulých rokoch dvoch rokov. Úpravy

³⁶ www.nbs.sk/_.../_Publikacie%5CVyrocnasprava%5CSVK2000%5CVS2000_kap00.pdf -

³⁷ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=2000>

nepriamych daní v neregulovaných cenách prispeli k poklesu celkovej inflácie o 0,03 percentuálneho bodu. Počas celého roka sa medziročná miera inflácie pohybovala pod úrovňou z decembra 2000. Spotrebiteľské ceny sa v priebehu jednotlivých polrokov vyvíjali rozdielne. Na zvýšení cenovej hladiny, aj napriek poklesu v januári a februári, sa v ďalších mesiacoch prvého polroka podieľal vplyv vzájomného pôsobenia vonkajších a vnútorných nákladových faktorov. Vplyv vonkajších nákladových tlakov súvisel s vývojom cien energetických surovín a vývojom výmenného kurzu koruny oproti USD. V priebehu druhého polroka došlo k postupnému znižovaniu nákladových tlakov, čo sa v prostredí nízkej inflácie, relatívne stabilného výmenného kurzu a nízkych dopytových inflačných impulzov sa odrazilo na spomalení rastu spotrebiteľských cien. Na medziročnej úrovni sa to prejavilo na klesajúcej celkovej, ako aj jadrovej inflácie. Významnou mierou k zníženiu inflácie prispelo spomalenie ekonomického rastu vo svete, s čím súvisel pokles cien energetických surovín, predovšetkým ropy, na svetových trhoch. Na vývoj cenovej hladiny v roku 2001 mali vplyv aj zmeny v nepriamych daniach. S platnosťou od 1. novembra došlo k úpravám spotrebných daní z vína, zvýšila sa spotrebná daň zo šumivých vín a medziproduktov, ale zároveň sa znížila daň z tichých vín. Výsledný efekt predstavoval znižujúci vplyv zmeny nepriamych daní na celkovú infláciu.³⁸

Graf 8: Vývoj inflácie v SR v roku 2001

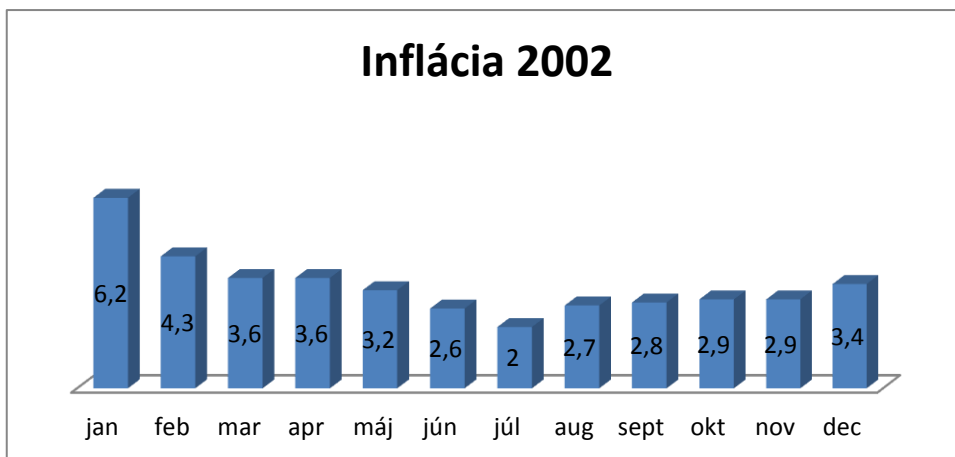
Zdroj:³⁹

Rok 2002 priniesol opäť pokles spotrebiteľských cien. Medziročná miera inflácie dosiahla v decembri 3,4%. Spomalil sa cenový rast vo všetkých zložkách spotrebného koša. Podobne ako v predchádzajúcich rokoch aj v tomto roku bol vývoj v jednotlivých

³⁸ http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS01.pdf

³⁹ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=2001>

polrokoch rozdielny. Do júla mal klesajúcu tendenciu a auguste sa mierne zrýchľoval. Na spomalení rastu sa podieľal vývoj cien energetických surovín, posilňovanie výmenného kurzu slovenskej koruny voči USD. Nízka úroveň domácich nákladov bola ovplyvnená spomalením deregulačných procesov a miernym medziročným znížením cien potravín. Rast cien pohonných látok a zmeny regulovaných cien mali za následok v druhom polroku mierny rast celkovej aj jadrovej inflácie. V rámci regulovaných cien sa zvýšili ceny tepelnej energie, poplatky za odvoz odpadu, ceny v zdravotníctve, zvýšili sa aj poplatky v školských stravovacích zariadeniach. Taktiež došlo k zvýšeniu cien v rámci telekomunikácií, ubytovania na školských internátoch. V decembri sa zvýšili aj ceny za povinné zmluvné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla. Vývoj cenovej hladiny bol ovplyvnený aj zmenami v nepriamych daniach, keď v januári došlo k zvýšeniu spotrebnej dane z tabakových výrobkov. Jadrová inflácia dosiahla v decembri 2002 hodnotu 1,9%. Jej vývoj bol na jednej strane ovplyvnený rastom cien ropy na svetových trhoch a na druhej strane poklesom cien za potraviny a vývoj ostatných zložiek tvoriacich jadrovú infláciu.⁴⁰

Graf 9: Vývoj inflácie v SR v roku 2002

Zdroj: ⁴¹

2.4 Vývoj inflácie v rokoch 2003-2007

Menový a makroekonomický vývoj na Slovensku bol ovplyvnený opatreniami, ktoré súviseli s blížiacim sa vstupom do EÚ. Medzi hlavné opatrenia patrila regulácia cien,

⁴⁰ www.nbs.sk/_.../_Publikacie%5CVyrocnasprava%5CSVK2002%5CVS2002_kap00.pdf

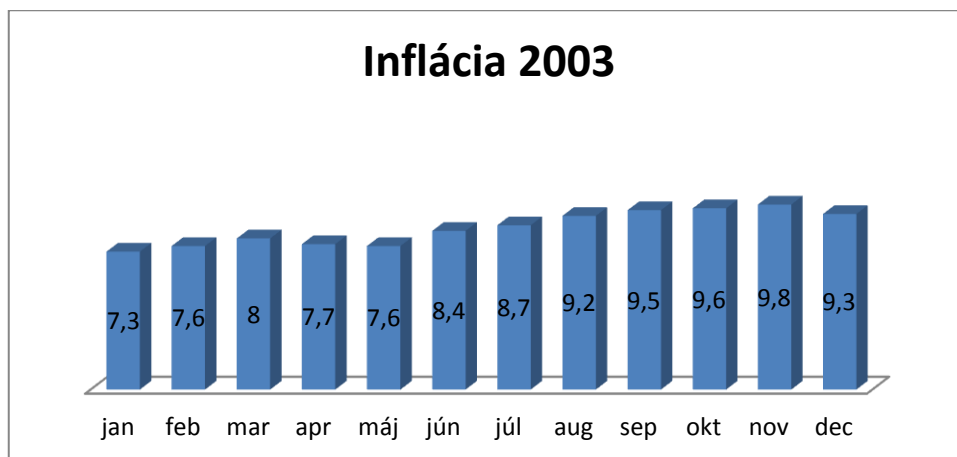
⁴¹ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=2002>

úprava nepriamych daní, ako aj proces konsolidácie verejných financií. Tieto kroky mali viesť k upevneniu kvality trhového prostredia v slovenskej ekonomike.

Rok 2003 priniesol oproti roku 2002 dynamickejší rast spotrebiteľských cien. Miera inflácie ku koncu roka dosiahla 9,3%. Priemerná ročná miera inflácia bola 8,5%. Na zvýšení spotrebiteľských cien sa podieľalo zrýchlenie cenového rastu vo všetkých položkách spotrebného koša. Ceny v roku 2003 ovplyvnili hlavne domáce faktory. Cenový vývoj bol ovplyvnený rastom regulovaných cien a spotrebných daní. Došlo aj k zmene sadzieb DPH a v auguste aj k zvýšeniu sadzieb spotrebných daní. Ďalší faktor, ktorý ovplyvnil cenovú hladinu bol rast cien potravín. Pokles cien za pohonné hmoty bol ovplyvnený posilňovaním výmenného kurzu voči euru a tak isto aj voči USD. Regulované ceny vzrástli medziročne o 18,7%. Vzrástli ceny za plyn a elektrickú energiu, teplo, zvýšili sa aj poplatky za stravovanie v jedálňach a ubytovanie na internátoch. V ďalších mesiacoch vrástlo nájomne, ceny za hromadnú dopravu a ceny v zdravotníctve.

Od januára boli zvýšené spotrebné dane z tabaku, piva, vína a minerálnych olejov. V auguste boli opäťovne zvýšené spotrebné dane z tabaku, piva a minerálnych olejov.

Jadrová inflácia dosiahla v decembri hodnotu 3,0%. Za rast jadrovej inflácie sa podpísal rast cien potravín a trhových služieb a na druhej strane pokles cien tabakových výrobkov, čo malo z časti eliminovať vyššie spotrebné dane.⁴²

Graf 10: Vývoj inflácie v SR v roku 2003

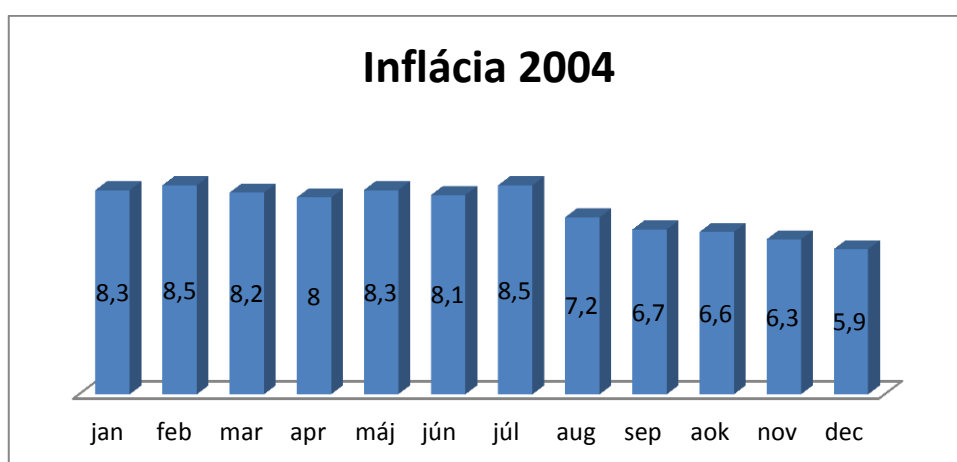
Zdroj:⁴³

Vstup Slovenska do EÚ a daňová reforma boli jednými z faktorov, ktorý v značnej miere ovplyvnili makroekonomický vývoj Slovenska v roku 2004.

⁴² www.nbs.sk/sk/publikacie/...nbs/vyroczna-sprava

⁴³ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=2003>

Rast spotrebiteľských cien bol v roku 2003 pomalší. Medziročná miera inflácie dosiahla v decembri 5,9%. Priemerná miera inflácie bola 7,5%. Na ceny vplývali hlavne domáce faktory. Na začiatku roka došlo k zmene regulovaných cien a k zmene sadzieb DPH (zaviedla sa jednotná sadzba 19%). Zvýšili sa spotrebné dane z tabaku a mierne porástla aj spotrebná daň z vína. Na spotrebiteľské ceny mal dopad aj vývoj cien potravín, ktorý mal klesajúcu tendenciu. Ku koncu roka klesli o 2,1%. Jadrová inflácia dosiahla k decembru 2004 hodnotu 1,5%. Oproti minulému roku poklesla o 1,5 percentuálneho bodu. Jej vývoj bol ovplyvnený poklesom cien potravín a rýchlejšim rastom trhových služieb. Čistá inflácia zaznamenala ku koncu roka na medziročnej báze hodnotu 2,8 %.⁴⁴

Graf 11: Vývoj inflácie v SR v roku 2004

Zdroj:⁴⁵

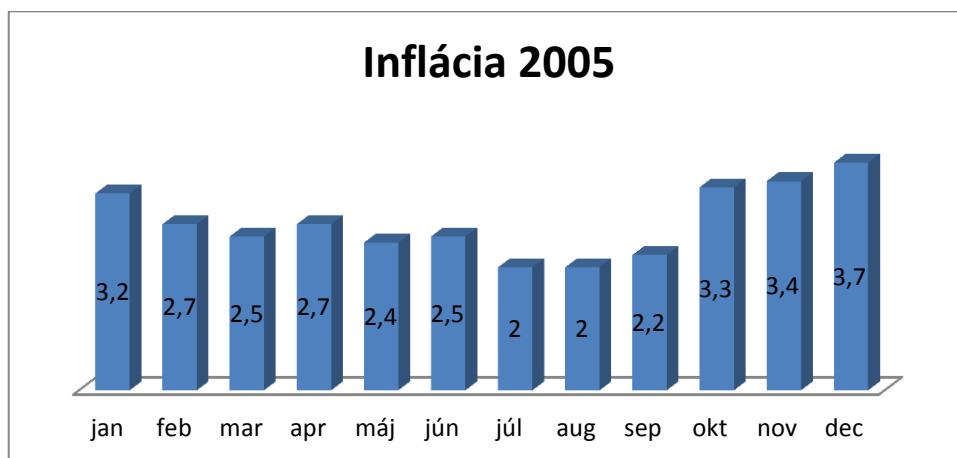
Začiatkom roku 2005 začala NBS v súlade s Menovým programom NBS do roku 2008 realizovať Stratégiu inflačného cielenia v podmienkach ERM II. Základom menovej politiky bolo stanoviť si cieľové hodnoty pre vývoj inflácie. Snahou NBS bolo vytvoriť vhodné podmienky pre prijatie eura.

Spotrebiteľské ceny v roku 2005 rástli pomalšie. Medziročná miera inflácie bola v decembri 3,7%. Priemerná miera inflácie bola 2,7%. Tak ako aj po minulé roky vplývali na ceny hlavne domáce faktory. Rast regulovaných cien sa spomalil. Kurz slovenskej koruny voči euru posilňoval, čo malo vplyv na ceny potravín, ktoré počas celého roka klesali. Došlo k úprave regulovaných cien. V oblasti úpravy nepriamych daní v roku 2005.

⁴⁴ http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS04.pdf

⁴⁵ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=2004>

Jadrová inflácia dosahovala k decembru 2005 hodnotu 1,7%, čo bolo v porovnaní s rokom 2004 zvýšenie o 0,2 percentuálneho bodu.⁴⁶

Graf 12: Vývoj inflácie v SR v roku 2005

Zdroj:⁴⁷

Výrazným spôsobom ovplyvnil inflačný vývoj na Slovensku od roku 2006 zámer SR vstúpiť do eurozóny k 1.septembru 2009. NBS začala prísnejšie sledovať vývoj inflácie kvôli plneniu maastrichtského inflačného kritéria. NBS prešla na tzv. inflačné ciele, ktoré spočívalo v stanovení si hodnôt inflácie. Pre rok 2006 si NBS stanovila cieľ pre hodnotu medziročnej miery inflácie meranej indexom HICP ku koncu roka pod 2,5 % a k decembru 2007 a 2008 pod 2%. Zároveň boli zadefinované aj výnimky z plnenia inflačného cieľa.

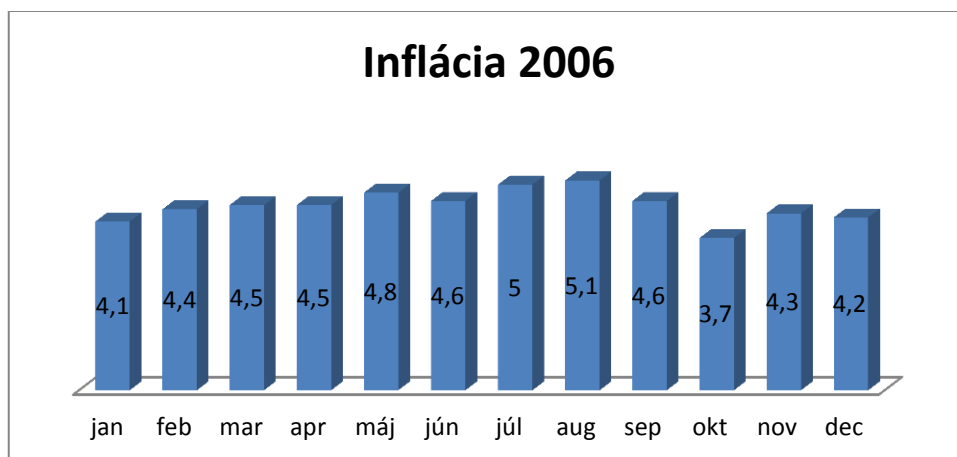
Rast spotrebiteľských cien bol v roku 2006 rýchlejší ako v roku 2005. Medziročná miera inflácie dosiahla v decembri hodnotu 4,5%. Ceny spotrebiteľských cien vzrástli o 4,2%. Na ceny vplývali hlavne úpravy regulovaných cien. Podiel administratívnych opatrení na celkovom náraste cien v roku 2006 predstavoval v priemere viac ako 50 %. Medziročná dynamika regulovaných cien dosiahla v roku 2006 v priemere 10,5 %. V januári 2006 vzrástli regulované ceny za elektrickú energiu, plyn, vodné, stočné a ceny zdravotníctva. Zvýšili aj ceny dopravy a vzdelania. Koncom roka vzrástli aj ceny za teplo a ceny plynu. Začiatkom roka došlo aj k zmene nepriamych daní. Zvýšili sa spotrebné dane za alkohol a cigarety.

Jadrová inflácia v roku 2006 dosiahla v priemere 2,5 %. V decembri 2006 dosiahla jadrová inflácia medziročnú dynamiku 2,7 %. Určujúcim faktorom rastu jadrovej inflácie boli ceny

⁴⁶ http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS05.pdf

⁴⁷ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=2005>

trhových služieb. V ich cenách sa prejavili hlavne efekty zvyšovania regulovaných cien. Ceny potravín počas celého roka rástli. Tlmiaco na vývoj jadrovej inflácie pôsobili ceny obchodovateľných tovarov.

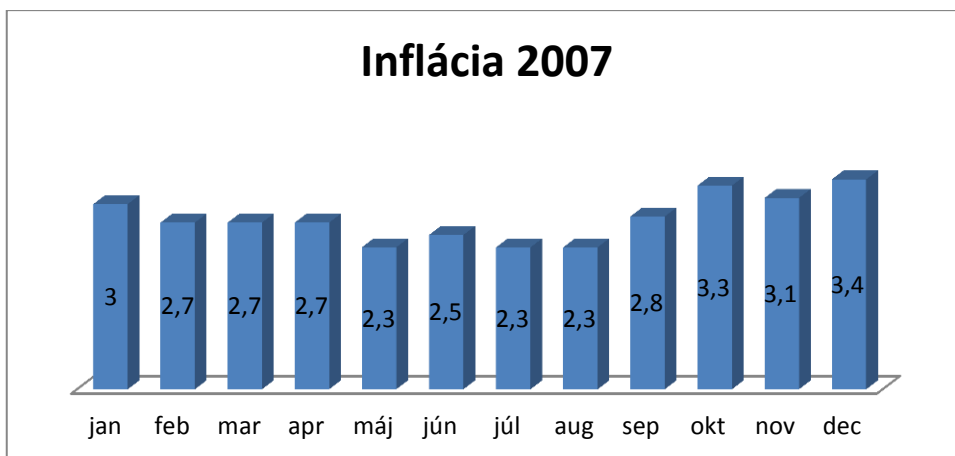

Graf 13: Vývoj inflácie v SR v roku 2006

Zdroj:⁴⁸

Inflácia, meraná indexom CPI, dosiahla ku koncu roka 2007 medziročnú hodnotu 2,8%. Medziročný rast spotrebiteľských cien dosiahol ku koncu roka hodnotu 3,4%, čo bolo o 0,8 percentuálneho bodu menej ako v minulom roku. Na spomalení medziročného rastu sa podieľala najmä nižšia dynamika rastu regulovaných cien. Na ceny vplývali tentokrát vonkajšie faktory. Cenový vývoj bol ovplyvnený cenami komodít, ropy a energie na svetových trhoch. Prejavilo sa to úpravami v oblasti regulovaných cien. Jadrová inflácia v roku 2007 dosiahla v priemere 2,9%. V decembri 2007 dosiahla jadrová inflácia medziročnú dynamiku 4,2%. Na vývoj jadrovej inflácie mal vplyv rast cien potravín. Tlmiaco pôsobili ceny pohonných látok., ktorých vývoj ovplyvňovali zmeny ceny ropy a výmenný kurz slovenskej koruny voči doláru.

⁴⁸ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=2006>

Graf 14: Vývoj inflácie v SR v roku 2007

Zdroj: ⁴⁹

2.4 Inflácia v rokoch 2008-2009

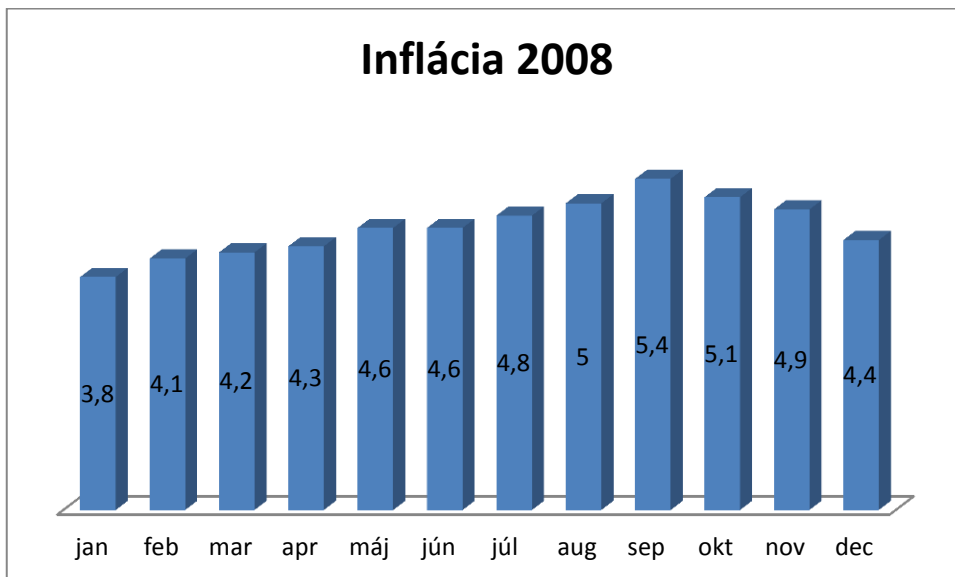
Inflácia meraná harmonizovaným indexom spotrebiteľských cien sa v decembri 2008 medziročne zvýšila o 3,5 %. V priemere za rok 2008 dosiahla inflácia hodnotu 3,9 % (v roku 2007 hodnotu 1,9 %) pri raste cien tovarov o 3,5 % a cien služieb o 4,8 %. Medziročná miera jadrovej inflácie (bez energií a nespracovaných potravín) dosiahla v roku 2008 priemernú hodnotu 3,9 % a bola o 2,0 percentuálne body vyššia ako v predchádzajúcom roku.

Vonkajšie faktory boli určujúcimi pri cenovom vývoji v roku 2008, keď domáca cenová hladina bola ovplyvnená vývojom svetových cien energetických (ropa), ale aj poľnohospodárskych komodít. Vývoj týchto komodít sa prejavil aj v inflácii vo forme úprav regulovaných cien, cien pohonných látok, ako aj vo vývoji spracovaných aj nespracovaných potravín. V cenách spracovaných potravín sa prejavila aj zmena nepriamych daní na cigarety.

Národná banka Slovenska si v decembri 2004 v Menovom programe na roky 2005 – 2008 zadefinovala výkon menovej politiky ako inflačné ciele. Inflácia meraná harmonizovaným indexom spotrebiteľských cien sa v decembri 2008 medziročne zvýšila o 3,5 %, čo v porovnaní s koncom roka 2007 predstavovalo zrýchlenie o 1,0 percentuálny bod. Hodnota medziročnej inflácie k decembru 2008 bola určená na úrovni pod 2 %, pričom aktuálna hodnota bola na konci roka o 1,5 percentuálneho bodu nad stanoveným cieľom. Prekročenie stanoveného cieľa bolo spôsobené faktormi mimo vplyvu menovej politiky, a to globálnym zvyšovaním cien potravinárskych a energetických komodít, čo sa prejavilo

⁴⁹ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=2007>

predovšetkým v spotrebiteľských cenách potravín a energií. Ceny energií, ako aj ceny potravín predstavovali v roku 2008 dynamizujúci prvok v cenách tovarov. Odrazilo sa to v cenách pohonných látok a tepla. Na ceny tepla vplýval vývoj cien zemného plynu na svetových trhoch. V cenách spracovaných potravín sa prejavilo aj zvyšovanie spotrebných daní na cigarety, ktoré sa zvýšili od januára 2008, ale vzhľadom na výrazné predzásobenie sa ich zvýšenie začalo v spotrebiteľských cenách prejavovať až od októbra. Ceny priemyselných tovarov bez energií sa zvýšili, naopak znížila sa DPH na lieky. Ceny služieb zaznamenali v roku 2008 zrýchlenie tempa rastu. V cenách služieb dosiahli najdynamickejší rast ceny služieb zubných lekárov, reštaurácií, ako aj cien v doprave. V rámci služieb jedinou kategóriou, ktorá zaznamenala pokles (o 0,8 %), boli ceny poštových a telekomunikačných služieb.⁵⁰

Graf 15: Vývoj inflácie v SR v roku 2008

Zdroj:⁵¹

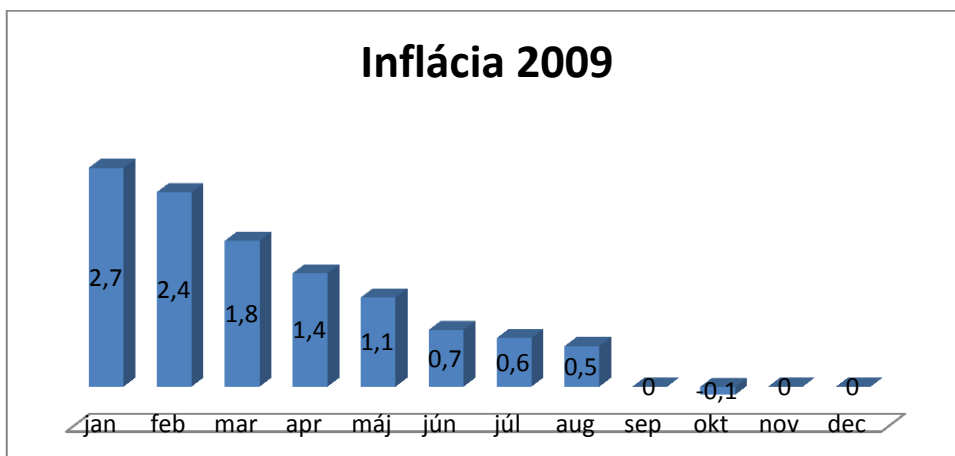
Vývoj ekonomicky na Slovensku bol v roku 2009 ovplyvnený predovšetkým dvoma najvýraznejšími faktormi. Od 1. januára sa Slovensko stalo súčasťou eurozóny a prešlo na novú menu euro, pričom Národná banka Slovenska sa stala súčasťou Eurosystemu, združujúceho centrálnu banku krajín eurozóny a ECB. Na druhej strane, ekonomický vývoj bol negatívne poznačený pretrvávajúcou finančnou krízou, ktorá spôsobila najvýraznejší prepád globálnej ekonomickej aktivity od čias veľkej hospodárskej krízy.

Inflácia v decembri 2009 na medziročnej báze stagnovala. V porovnaní s koncom roka 2008 to predstavovalo spomalenie jej dynamiky o 3,5 percentuálneho bodu. V priemere za

⁵⁰ http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS08.pdf

⁵¹ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=2008>

rok 2009 dosiahla inflácia hodnotu 0,9 %. Medziročná miera jadrovej inflácie dosiahla v roku 2009 priemernú hodnotu 1,6 % . Vonkajšie faktory boli určujúcimi pri cenovom vývoji v roku 2009. Domáca cenová hladina bola ovplyvnená globálnym poklesom ekonomickej aktivity, čo sa prejavilo poklesom svetových cien energetických, ale aj neenergetických komodít. Dôsledkom toho na Slovensku rástli ceny energií pomalšie, poklesli aj ceny pohonných látok a znížili sa ceny za potraviny. Ceny potravín predstavovali v roku 2009 najvýraznejší deflacioný faktor v cenách tovarov. V cenách spracovaných potravín sa prejavilo aj zvyšovanie spotrebných daní na cigarety, ktoré sa zvýšili od februára 2009, ale vzhľadom na výrazné predzásobenie sa ich zvýšenie začalo v spotrebiteľských cenách prejavovať až od septembra a pokračovalo až do decembra 2009. Spomaľujúca sa dynamika cien energií bola odrazom vývoja cien pohonných látok a regulovaných cien energií. Ceny pohonných látok zaznamenali priemerný pokles. Ceny priemyselných tovarov bez energií sa znížili, a to vplyvom poklesu cien priemyselných tovarov dlhodobej spotreby. Na druhej strane ceny priemyselných tovarov krátkodobej spotreby boli vyššie. Ceny služieb zaznamenali v roku 2009 len veľmi mierne spomalenie tempa rastu, čo bolo ovplyvnené dynamickým rastom cien zdravotných služieb a služieb zubných lekárov, ako aj cien v autobusovej doprave a poštových služieb. Vývoj cien služieb bol ovplyvnený aj tým, že dynamika cien sa vplyvom krízy. V rámci služieb boli zaznamenané najvýraznejšie poklesy v cenách telekomunikačných služieb a leteckej dopravy.⁵²

Graf 16: Vývoj inflácie v SR v roku 2009

Zdroj:⁵³

⁵² http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS09.pdf

⁵³ <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=INFL&year=2009>

Záver

Inflácia bola, je a aj bude vážnym makroekonomickým problémom. Okrem cenovej neistoty so sebou prináša aj ďalšie dodatočné náklady v ekonomike, Znižuje hodnotu peňazí. Inflácia vo všeobecnosti ohrozuje všetky ekonomické subjekty a dôsledky vplývajú na ekonomiku ako celok. Infláciu nemožno skúmať len samostatne, pretože sa úzko spája aj s ďalšími problémami v rámci ekonomiky, ako napríklad nezamestnanosť alebo rast cenovej hladiny. Hospodárska politika bojuje s infláciou s rôznymi úspechmi, či neúspechmi. Následne s tým sa hľadajú rôzne riešenia.

Vývoj a vznik inflácie mal za následok, že okolo tohto makroekonomického problému vzniklo a vzniká množstvo teórií.

Vo svojej bakalárskej práci som sa z jednej časti venovala teoretickému prístupu k inflácii. Dospela som k novým teoretickým poznatkom, ktoré sa týkajú inflácie. Príčiny, ktoré ju vyvolávajú a následné dôsledky. Táto teoretická časť mi lepšie pomohla pochopiť vývoj inflácie na Slovensku, ktorému som sa venovala v druhej časti.

Následkom toho dnes, môžem konštatovať, že priebeh inflácie na Slovensku bol značne premenlivý. Toto mal na svedomí hlavne prechod z centrálne plánovanej ekonomiky na trhovú, liberalizácia cien a v neskoršom období aj rozdelenia ČSFR. Vývoj na Slovensku bol ovplyvnený aj dereguláciou cien, niektorých významných tovarov v rámci spotrebného koša.

Dôležitým faktorom na vývoj inflácie bol aj vstup Slovenska do Eurozóny a prijatie novej meny – eura, ktorý mierne ovplyvnil rast inflácie.

Do budúcnosti nie je úplne jasne, ako sa inflácia bude vyvíjať. Niektorí ekonómovia predpokladajú neustále zvyšovanie miery inflácie, iní zas pokles v dôsledku oživovania ekonomík po finančnej kríze vo svete.

Zoznam použitej literatúry

1. HONTYOVÁ, K.- LISÝ, J. 1994. *Základy modernej ekonómie*. 1. vydanie. Bratislava: Elita, 1994. 146 s. ISBN 80-85323-60-5
2. HONTYOVÁ, K.- LISÝ, J.- SATKOVÁ, B. 1999. *Základy ekonómie a ekonomiky*. 1. vydanie. Bratislava: EKONÓM, 1999. ISBN 80-225-1105-6
3. KOVAČKA, M. 1992. *Makroekonomika*. 1. vydanie. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1992. 273 s. ISBN 80-08-01490-3
4. LISÝ, J. a kol. 2005. *Ekonómia v novej ekonomike*. 1. vydanie. Bratislava: Iura Editon, 2005. 619 s. ISBN 80-80787-063-3
5. POLOUČEK, S. a kol. 2010. *Peniaze, banky a finančné trhy*. 1. vydanie. Bratislava: Iura Edition. 2010. 476 s. ISBN 978-80-8078-305-1
6. SAMUELSON, A.- NORDHAUS W. D. 1992. *Ekonómia I*. 1. vydanie. Bratislava: Elita, 1992. ISBN 80-7127-030- X
7. TÁNCOŠOVÁ, J. 2000. *Makroekonomia 4- Inflácia*. 2. vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2005. 126 s. ISBN 80-8078-044-7
8. SALIN P. 1993. *Makroekonomia*. 1. vydanie. Bratislava: Elita, 1993. ISBN 80-85323-51-6
9. oPeniazoch [online]. 12.11. 2010. Dostupné z www.openiazoch.sk
10. sme [online]. 14.12.2010. Dostupné z www.sme.sk
11. NBS [online] 12.3.2011. Dostupné z www.nbs.sk
12. ivanmiklos [online] 4.2.2011. Dostupné na www.ivanmiklos.sk
13. statistics [online] 25.3.2011. dostupné na www.statistics.sk
14. wikipedia [online] 16.12.2010. Dostupné na www.wikipedia.org
15. pabk [online] 29.1.2011. Dostupné na www.pabk.sk
16. euroekonom [online] 7.4.2011. Dostupné na www.euroekonom.sk

Prílohy

Cd nosič s obsahom:

- bakalárska práca vo formáte PDF
- abstrakt práce vo formáte PDF